

Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів

Факультет управління
Кафедра публічного управління та митного адміністрування

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістр
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

за темою: РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДЕРЖАВНОЇ
МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Виконала: студентка
групи МА24-1зм
Спеціальність 281
«Публічне управління та адміністрування»
Рижикова А.Р.

Керівник: к.держ.упр., доц. Разумей Г.Ю.

Рецензент:
Директор Департаменту з питань
цифрового розвитку, цифрових
трансформацій і цифровізації, к. держ.упр.
Брендак А.І.

Дніпро-2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет / ННІ	<u>управління</u>
Кафедра	<u>публічного управління та митного адміністрування</u>
Рівень вищої освіти	<u>магістр</u>
Спеціальність	<u>281 Публічне управління та адміністрування</u>
Освітня програма	<u>Митне адміністрування</u>

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри публічного управління
та митного адміністрування

_____ / Антонова О. В. /
„ ____ ” _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
здобувачці вищої освіти

Рижиковій Анастасії Радіонівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Розвиток цифрових трансформацій Державної митної служби України як основа забезпечення митної безпеки України

Керівник роботи Разумей Галина Юріївна, кандидат наук з державного управління, доцент кафедри публічного управління та митного адміністрування

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по УМСФ від “24” листопада 2025 року № 977 кс

2.Строк подання здобувачем роботи на кафедру 30.12.2025 р. – 06.01.2026 р.

3. Вихідні дані до роботи Митний кодекс України, закони та підзаконні акти у сфері митної справи та цифрової трансформації, офіційні матеріали Державної митної служби України, статистичні дані, аналітичні звіти, наукові публікації вітчизняних учених, ресурси мережі Інтернет.

4. Зміст роботи (перелік питань для розробки) Аналіз теоретичних засад цифрових трансформацій у системі публічного управління. Сутність та сучасні підходи до забезпечення митної безпеки. Нормативно-правове забезпечення цифровізації у сфері публічного управління та митної справи. Аналіз діяльності Державної митної служби України. Сучасний стан і тенденції цифрових трансформацій ДМСУ. Аналіз проблем і виклики у впровадженні цифрових трансформацій ДМСУ для забезпечення митної безпеки України. Світовий досвід цифрових трансформацій у сфері митної діяльності та можливості його адаптації в Україні. Перспективи використання інноваційних цифрових технологій у діяльності ДМСУ. Підвищення

ефективності цифрових трансформацій ДМСУ для зміцнення митної безпеки України.

5. Перелік графічного матеріалу 5 таблиць, 3 рис., що ілюструють ключові аспекти дослідження

6. Дата видачі завдання 13.07.25-19.07.2025

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи *	Строк виконання етапів роботи	Примітка
	Визначення теми кваліфікаційної роботи	23.01.25-01.02.2025	
	Складання змісту роботи, оформлення та затвердження завдання	13.07.25-19.07.2025	
	Опрацювання літературних джерел, нормативних документів	до 10.11.25	
	Збір та обробка статистичних і звітних даних	до 10.11.25	
	Проведення розрахунків та аналізу	до 10.11.25	
	Написання вступу	до 10.11.25	
	Написання розділу 1	до 10.11.25	
	Написання розділу 2	до 10.11.25	
	Написання розділу 3	до 12.12.25	
	Підготовка висновків	до 20.12.25	
	Оформлення роботи	до 30.01.25	
	Подання на кафедру електронного варіанту роботи для перевірки на плагіат	до 30.01.25	
	Підготовка тексту доповіді і демонстраційного матеріалу	до 16.01.26	
	Подання на кафедру кваліфікаційної роботи	до 06.01.25	

Здобувач освіти

_____
(підпис)

Рижикова А.Р.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____
(підпис)

Разумей Г.Ю.
(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Рижикова А.Р. Розвиток цифрових трансформацій Державної митної служби України як основа забезпечення митної безпеки України.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 20254.

Метою магістерської роботи є обґрунтувати теоретичні засади та визначити практичні підходи до цифровізації ДМСУ як ефективного механізму забезпечення митної безпеки.

У роботі проаналізовано теоретичні засади цифрових трансформацій у системі публічного управління, сутність та сучасні підходи до забезпечення митної безпеки, нормативно-правове забезпечення цифровізації у сфері публічного управління та митної справи, діяльність Державної митної служби України. Визначено проблеми і виклики у впровадженні цифрових трансформацій Держмитслужби для забезпечення митної безпеки України, світовий досвід цифрових трансформацій у сфері митної діяльності та можливості його адаптації в Україні. Наведено шляхи підвищення ефективності цифрових трансформацій ДМСУ для зміцнення митної безпеки України. Практичні рекомендації включають забезпечення оптимізації митних процедур, безпаперового оформлення документів, покращення аналітичної діяльності і контролю за переміщенням товарів, що значно підвищує ефективність митної безпеки. Водночас реалізація цифрової стратегії вимагає подолання низки викликів, зокрема удосконалення правової бази, підвищення рівня кіберзахисту, розвиток кадрового потенціалу Держмитслужби, підвищення цифрової грамотності працівників, а також забезпечення стабільного фінансування та технічної підтримки проєктів цифровізації. Перспективним напрямком є розробка концепції кібербезпеки цифрової митниці, оптимізація навчальних програм для підготовки фахівців у сфері цифрового митного адміністрування, а також вивчення соціально-економічних аспектів впровадження цифрових технологій у діяльність Держмитслужби.

Ключові слова: Держмитслужба, цифрові трансформації, митна безпека, цифровізація, інформаційні технології.

SUMMARY

Ryzhykova A.R. Digital transformation of the State Customs Service of Ukraine as a key factor in ensuring customs security in Ukraine.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 281 "Public management and administration". University of Customs and Finance, Dnipro, 20254.

The purpose of the master's thesis is to substantiate the theoretical principles and determine practical approaches to the digitalization of the State Customs Service of Ukraine as an effective mechanism for ensuring customs security.

The paper analyzes the theoretical principles of digital transformations in the public administration system, the essence and modern approaches to ensuring customs security, regulatory and legal support for digitalization in the field of public administration and customs, the activities of the State Customs Service of Ukraine. Problems and challenges in implementing digital transformations of the State Customs Service to ensure customs security in Ukraine, the world experience of digital transformations in the field of customs activities and the possibilities of its adaptation in Ukraine are identified. Ways to increase the efficiency of digital transformations of the State Customs Service to strengthen customs security in Ukraine are presented.

Practical recommendations include ensuring the optimization of customs procedures, paperless processing of documents, improving analytical activities and control over the movement of goods, which significantly increases the effectiveness of customs security. At the same time, the implementation of the digital strategy requires overcoming a number of challenges, in particular, improving the legal framework, increasing the level of cyber protection, developing the human resources potential of the State Customs Service, increasing the digital literacy of employees, as well as ensuring stable financing and technical support for digitalization projects. A promising direction is the development of a concept of cybersecurity for digital customs, optimizing training programs for training specialists in the field of digital customs administration, as well as studying the socio-economic aspects of introducing digital technologies into the activities of the State Customs Service.

Keywords: State Customs Service of Ukraine, digital transformations, customs security, e-governance, digitalization, information technologies

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ТА МИТНОЇ БЕЗПЕКИ	11
1.1. Сутність та значення розвитку цифрових трансформацій в системі публічного управління	11
1.2. Особливості забезпечення митної безпеки в умовах цифровізації.....	16
1.3. Нормативно-правове забезпечення впровадження цифрових трансформацій у сфері публічного управління та митної справи.....	20
РОЗДІЛ 2.СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДМСУ	26
2.1. Аналіз діяльності Державної митної служби України в умовах цифровізації	26
2.2. Сучасний стан і тенденції цифрових трансформацій ДМСУ	34
2.3. Проблеми та виклики у впровадженні цифрових трансформацій ДМСУ для забезпечення митної безпеки України	39
РОЗДІЛ 3.НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДМСУ ЗАДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ	44
3.1. Світовий досвід цифрових трансформацій у сфері митної діяльності та можливості його адаптації в Україні.....	44
3.2. Перспективи використання інноваційних цифрових технологій у діяльності ДМСУ	51
3.3. Рекомендації щодо підвищення ефективності цифрових трансформацій ДМСУ для зміцнення митної безпеки України	58
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному світі, що стрімко цифровізується, державні інституції переживають глибоку трансформацію. Вони перетворюються від класичних бюрократичних структур на сучасні «цифрові держави», орієнтовані на ефективність, прозорість і доступність публічних послуг. Цифрові трансформації в системі публічного управління є не лише технічним удосконаленням, а й фундаментальною зміною управлінської парадигми.

У країнах, які проходять процес трансформації державного управління, зокрема в Україні, цифровізація є не просто технологічним нововведенням, а суттєвим чинником підвищення прозорості, підзвітності та ефективності публічних послуг, а також формування довіри громадян до влади. Цифрова трансформація при цьому виступає рушійною силою реформ, що охоплюють управлінські, правові, організаційні та культурні зміни нарівні з технічними.

Ключовим механізмом реалізації державної політики та забезпечення функціонування державних інституцій є публічне управління. Основною метою публічного управління в Україні є організація діяльності органів влади, забезпечення надання публічних послуг та реалізація законодавчих і регуляторних функцій. У сучасних умовах трансформації державного управління особливу роль відіграє цифровізація, яка підвищує прозорість і підзвітність, оптимізує внутрішні процеси, автоматизує рутинні операції та прискорює обмін інформацією.

Складовою системою публічного управління є митна служба, яка забезпечує контроль за зовнішньоекономічними операціями, дотримання законодавства та протидію загрозам на національному рівні. Митна безпека виступає критично важливою складовою державної безпеки, оскільки гарантує захист економічних інтересів держави, запобігає незаконному обігу товарів і контрабанді, а також сприяє ефективному адмініструванню митних платежів. Її критично важлива роль полягає в забезпеченні дотримання

законодавства, контролі за імпортом та експортом товарів, запобіганні незаконному обігу продукції та ефективному адмініструванні митних платежів. Митна служба виступає своєрідним «бар'єром» проти економічних, кримінальних і інформаційних загроз, що можуть підірвати стабільність держави.

Цифрові трансформації у сфері митної безпеки дозволяють автоматизувати контрольні процедури, прискорити обробку інформації, підвищити прозорість і підзвітність діяльності митних органів, а також зменшити ризики корупції та вплив людського фактора на прийняття рішень. Таким чином, модернізація публічного управління через впровадження цифрових технологій безпосередньо підвищує ефективність митної служби та забезпечує надійний захист економічних і національних інтересів України.

Нові виклики, які виникають під час цифровізації та глобалізації економічних процесів, особливо актуалізують потребу у дослідженні цифрових трансформацій у публічному управлінні та митній безпеці. Державні органи стикаються зі зростанням обсягів зовнішньоекономічних операцій, ризиками нелегальної торгівлі та контрабанди, корупційними загрозами та кіберінформаційними атаками. Це особливо актуально в умовах зростання глобалізації, посилення загроз національній безпеці та необхідності підвищення ефективності державного управління, що створює додаткову потребу у дослідженні цифрових трансформацій у публічному секторі та митній сфері. Саме у цьому контексті аналіз ролі цифрових технологій у забезпеченні митної безпеки набуває стратегічного значення, оскільки дозволяє розробляти ефективні управлінські стратегії та забезпечувати надійний механізм захисту економічних і національних інтересів.

У працях українських і зарубіжних науковців детально розглянуто різні аспекти митних процедур, зокрема питання митного контролю та митного оформлення. Серед дослідників, які зробили вагомий внесок у вивчення цих проблем, варто виокремити Л. Базітова, Ю. Голинського, І. Гриник, Ю. Дум'яка, І. Квеліашвілі, О. Комарова, О. Красівського, Ю. Кунева,

І. Несторишена, І. Новосад, О. Новосьолова, П. Пашка, В. Товта, М. Разумєя та інших.

Питання інформатизації, автоматизації та цифрової трансформації митних процесів знаходяться у центрі уваги таких фахівців, як І. Бережнюк, О. Вакульчик, С. Гречаківський, Р. Давидов, І. Гуцул, Л. Івашова, Л. Кийда, М. Разумєй, І. Рудик, О. Рябцев, О. Сидорович, В. Угрин, Н. Шевченко та інших дослідників.

Попри значний науковий доробок, комплексний аналіз цифровізації митних процедур та цифрового розвитку митної сфери в контексті їх впливу на забезпечення митної безпеки в умовах стрімкого технологічного прогресу досі залишається недостатньо повним і потребує подальшого опрацювання.

Об'єкт дослідження – цифрові трансформації у публічному управлінні та митній безпеці.

Предмет дослідження – розвиток цифрових трансформацій ДМСУ як основа забезпечення митної безпеки України

Мета дослідження – обґрунтувати теоретичні засади та визначити практичні підходи до цифровізації ДМСУ як ефективного механізму забезпечення митної безпеки.

Для реалізації зазначеної мети необхідно вирішити наступні завдання
завдання:

- 1) проаналізувати теоретичні засади цифрових трансформацій у системі публічного управління;
- 2) визначити сутність та сучасні підходи до забезпечення митної безпеки;
- 3) дослідити нормативно-правове забезпечення цифровізації у сфері публічного управління та митної справи;
- 4) здійснити аналіз діяльності Державної митної служби України в умовах цифровізації;
- 5) охарактеризувати сучасний стан і тенденції цифрових трансформацій ДМСУ;

- 6) проаналізувати проблеми й виклики у впровадженні цифрових трансформацій ДМСУ для забезпечення митної безпеки України;
- 7) вивчити світовий досвід цифрових трансформацій у сфері митної діяльності та можливості його адаптації в Україні;
- 8) узагальнити перспективи використання інноваційних цифрових технологій у діяльності ДМСУ;
- 9) розробити рекомендації щодо підвищення ефективності цифрових трансформацій ДМСУ для зміцнення митної безпеки України.

Методи дослідження. У процесі підготовки роботи застосовано системний підхід, а також комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Опрацювання теоретичних положень, уточнення ключових термінів і формування висновків здійснювалися з використанням таких загальнонаукових інструментів, як аналіз і синтез, системний, компаративний та структурний аналіз. Крім того, були застосовані методи порівняння, аналогії, критичного осмислення та узагальнення.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та чіткому розмежуванні категорій «діджиталізація», «цифровізація», «цифровий розвиток» і «цифрова трансформація» в контексті митної безпеки. У роботі уточнено визначення терміна «цифровізація митних процедур» як процесу інтеграції цифрових технологій у всі етапи митної діяльності, пов'язані з переміщенням товарів через митний кордон України, з метою оптимізації, спрощення та підвищення ефективності виконання митних формальностей.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані студентами та здобувачами вищої освіти під час вивчення дисциплін, пов'язаних із митною справою, цифровими технологіями та зовнішньоекономічною діяльністю. Матеріали роботи можуть слугувати основою для підготовки курсових, наукових проєктів, доповідей та подальших досліджень у сфері цифровізації митних процедур.

Апробація результатів дослідження. Окремі результати дослідження апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції «Світовий досвід

публічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності: митна безпека та протидія корупції» у тезах «Запобігання корупції в системі митної політики та економічної безпеки України» [52] та у статті «Цифрова трансформація Державної митної служби України як ключовий чинник забезпечення митної безпеки України» [53].

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 5 таблиць та 3 рисунки. Загальний обсяг роботи складає 88 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ТА МИТНОЇ БЕЗПЕКИ

1.1 Сутність та значення розвитку цифрових трансформацій в системі публічного управління

В сучасному світі глобальним трендом, який проникає в усі сфери суспільного життя, включаючи публічне управління стала цифрова трансформація. На межі XX–XXI століть уряди багатьох держав розпочали активне впровадження реформ, спрямованих на підвищення ефективності функціонування органів публічної влади. У цей період відбувалися експерименти з різними моделями вдосконалення державного управління, а поєднання політичних, соціально-економічних та інституційних чинників зумовило формування нових підходів до організації роботи державних інституцій.

Сучасні умови вимагали відмови від традиційних бюрократичних практик, що спиралися переважно на владні повноваження та жорсткі процедури. Натомість зростала потреба у моделях управління, орієнтованих на якість надання публічних послуг і задоволення потреб громадян. Таким чином, публічне управління почало зазнавати значного впливу різних зовнішніх і внутрішніх факторів, що спричинило зміну його стратегічного спрямування: досягнення максимальної результативності, ефективності та дієвості за умови мінімальних витрат ресурсів, часу та організаційних зусиль.

У контексті сучасних трансформацій особливого значення набуває уточнення змісту ключових термінів, що характеризують процеси впровадження цифрових технологій у публічне управління та митну сферу. Зокрема, поняття «діджиталізація», «цифровізація», «цифровий розвиток» і «цифрова трансформація» часто використовуються як взаємозамінні. Тому доцільним є детальне розкриття сутності кожного з цих термінів, що дозволить

сформувати цілісне уявлення про їх роль, взаємозв'язки та значення у процесах модернізації митної сфери.

Діджиталізація – це процес переведення аналогової інформації у цифровий формат. Простими словами, це оцифрування даних, документів або процесів [21, с. 129]. Приклади діджиталізації включають сканування паперових документів з їхнім збереженням у форматі PDF, конвертацію аудіозаписів у цифрові файли (MP3), створення електронних баз даних на основі паперових картотек тощо. Головна особливість діджиталізації полягає у фокусі на перетворенні фізичних об'єктів та інформації у цифрову форму, що виступає першим кроком до більш комплексних цифрових змін.

Цифровізація (digitalization) – це використання цифрових технологій для вдосконалення та оптимізації існуючих процесів без радикальної зміни їхньої суті. Це впровадження цифрових технологій з метою покращення та оптимізації наявних процесів без істотної зміни їхньої базової сутності [21, с. 129]. Вона передбачає інтеграцію цифрових рішень у різні сфери діяльності організації для підвищення ефективності, продуктивності та зручності. Приклади цифровізації включають впровадження CRM-систем для управління взаємовідносинами з клієнтами, заміну паперового документообігу на електронний та автоматизацію рутинних завдань за допомогою програмного забезпечення. Ключовим елементом цифровізації є покращення наявних процесів через цифрові інструменти, що базується на результатах попередньої діджиталізації.

Якщо розглядати взаємозв'язок понять «діджиталізація» та «цифровізація» з категоріями «цифрова трансформація» і «цифровий розвиток», слід підкреслити, що діджиталізація та цифровізація виступають початковими етапами на шляху до цифрової трансформації (Digital Transformation), яка, у свою чергу, створює передумови для подальшого цифрового розвитку. Загальна структура взаємозв'язків та взаємозалежностей зазначених понять представлена на схемі (Рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Структурно-логічна схема взаємозв'язків ключових понять, що відображають цифровий розвиток сучасного суспільства

Джерело: складено автором.

На законодавчому рівні цифрова трансформація визначається як діяльність, спрямована на використання цифрових технологій для вирішення традиційних завдань інноваційними методами [35]. Це положення закріплене в нормативних документах, що регулюють цифровий розвиток, зокрема відповідно до наказу Державного агентства з питань електронного урядування України [35].

Цифровим розвитком вважають проведення комплексу цілеспрямованих заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для реалізації цифрових трансформацій протягом тривалого часу, що забезпечує позитивний вплив на економіку, бізнес, суспільство та життєдіяльність держави загалом.

У сучасних умовах інтеграція цифрових технологій стає ключовим фактором підвищення ефективності роботи органів влади, забезпечення прозорості процедур та підвищення якості надання публічних послуг. Цифровізація публічного управління розглядається як процес суттєвої перебудови механізмів державного управління загалом, а також функціонування окремих органів влади. Цей процес базується на інтеграції цифрових технологій, які виступають каталізатором розвитку передових цифрових трансформацій [50, с. 141].

В Україні активний розвиток цифрової трансформації публічного управління розпочався з 2016 року з ухвалення програми «Цифрова адженда

України 2020», яка була узгоджена зі стандартами Цифрової адженди Європейського Союзу та включала заходи з переходу державного управління та економіки країни на цифрові принципи [50, с. 141]. Відтоді реалізовано низку ініціатив, спрямованих на розвиток електронного урядування, оптимізацію надання державних послуг та автоматизацію адміністративних процесів. Серед найбільш помітних результатів – запуск платформи «Дія», впровадження електронних сервісів для громадян і бізнесу, а також створення інтегрованих інформаційних систем, що забезпечують оперативність, прозорість та підвищення ефективності роботи органів влади.

Н. Атаманова зазначає, що: «цифровізація публічного управління спрямована на спрощення та прискорення процедур прийняття і реалізації державних рішень. Завдяки цьому зменшуються бюрократичні перепони, підвищується прозорість та ефективність управлінських процесів, а державні органи можуть швидше реагувати на потреби громадян. Особливе значення має також підвищення доступності державних послуг для різних верств населення, у тому числі для людей з обмеженою мобільністю» [1, с. 6].

Крім того, цифрові інструменти сприяють зменшенню корупційних ризиків через автоматизацію процесів та скорочення людського втручання у прийняття рішень. Використання електронної ідентифікації громадян і відкритих даних підвищує прозорість діяльності органів влади та їхню підзвітність.

Цифрові технології в публічному управлінні також забезпечують можливості для аналізу даних та прогнозування, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення та ефективно реагувати на зміни в суспільстві. У результаті цифрова трансформація сприяє розвитку взаємодії між державними установами, громадянами та бізнесом, спрощує доступ до державних послуг і покращує загальну якість життя населення.

Як зазначає С. Білоус: «одним із ключових напрямів використання інформаційних технологій у публічному секторі є електронне урядування» [2, с. 191]. E-government виступає важливою складовою цифровізації державного

управління, спрямованою на автоматизацію адміністративних процесів та забезпечення більшої доступності державних послуг для громадян, бізнесу та інших державних установ. Впровадження електронного урядування дозволяє замінити традиційну паперову бюрократію на ефективні, швидкі та зручні цифрові рішення, що значно оптимізує взаємодію між державою та суспільством, підвищує прозорість процедур і сприяє підвищенню якості надання послуг.

Ще одним важливим напрямом і механізмом цифровізації в публічному управлінні є впровадження систем електронного документообігу. Вони дозволяють автоматизувати обробку, зберігання та передавання документів між підрозділами державних органів, скорочуючи час на адміністративні процедури та зменшуючи ризики втрати або неправильного оформлення документів. Використання таких систем підвищує ефективність внутрішніх процесів, забезпечує прозорість діловодства та створює умови для більш оперативної взаємодії між органами влади і громадянами.

Ще одним ключовим інструментом цифровізації є управління великими даними (Big Data), що дозволяє державним установам ефективно обробляти великі обсяги інформації з різних джерел – від державних реєстрів і транзакційних систем до соціальних мереж і IoT-пристроїв. Аналіз цих даних забезпечує глибоке розуміння тенденцій, поведінкових моделей громадян та соціально-економічних процесів, що дозволяє прогнозувати розвиток подій і приймати обґрунтовані управлінські рішення [12, с. 46].

Інтеграція електронного урядування, електронного документообігу та систем Big Data створює єдине цифрове середовище публічного управління. Це підвищує ефективність, прозорість та підзвітність державних органів, сприяє мінімізації корупційних ризиків та забезпечує швидку та якісну взаємодію з громадянами й бізнесом. Завдяки таким комплексним цифровим рішенням публічне управління стає більш оперативним, результативним і здатним гнучко реагувати на зміни у суспільстві та економіці.

У підсумку слід відзначити, що цифрова трансформація публічного управління є ключовим чинником модернізації державного сектору та підвищення ефективності його функціонування. Діджиталізація та цифровізація виступають початковими етапами цього процесу, що забезпечують оцифрування інформації та оптимізацію існуючих управлінських процедур. Цифрова трансформація і цифровий розвиток формують сприятливі умови для подальшого вдосконалення державного управління, створюючи передумови для підвищення якості послуг, прозорості та оперативності діяльності органів влади.

1.2 Особливості забезпечення митної безпеки в умовах цифровізації

Особливої актуальності сьогодні набуває питання митної безпеки, адже надійний захист економічних інтересів держави та її фінансової стабільності прямо залежить від ефективності роботи митних органів. У сучасному світі, де міжнародна торгівля стає все більш інтенсивною, а технологічні інновації змінюють способи здійснення комерційних операцій, традиційні підходи до митного контролю поступово перестають бути достатньо ефективними. Нові виклики, такі як контрабанда, порушення митного законодавства, а також цифрові загрози у сфері зовнішньоекономічної діяльності, вимагають інтегрованого підходу, який поєднує класичні методи контролю з передовими технологіями аналітики та автоматизації.

Сучасна митна безпека перестає бути лише інструментом контролю на кордоні – вона стає складною системою прогнозування ризиків, швидкого реагування та міжнародної взаємодії, спрямованою на мінімізацію економічних загроз і забезпечення стабільного розвитку держави. Таким чином, у сучасних умовах митна безпека виступає ключовим елементом захисту економічних інтересів держави та її фінансової стабільності. З огляду на це, доцільним є подальше уточнення сутності митної безпеки, її складових та особливостей функціонування в умовах сучасних викликів.

Д. Пудрик пропонує розглядати поняття «митна безпека» через аналіз смислового наповнення його складових елементів, дослідження нормативно закріплених дефініцій, а також зіставлення наукових підходів, що склалися у правовій доктрині. Зокрема, першочергову увагу він звертає слово «митна», який походить від «мити» – устанавленого законом обов’язкового платежу, що справляється з фізичних і юридичних осіб у зв’язку зі здійсненням певних дій або операцій. Відповідно, митна безпека охоплює сферу адміністрування таких платежів та контроль за правильністю їх справляння. У цьому контексті термін «митна» визначає галузь суспільних відносин, у межах яких забезпечується відповідний рівень захищеності. Саме тому ключовим у понятті є слово «безпека» [49, с. 106].

Термін «безпека» у науковій традиції зазвичай використовується для позначення певного якісного стану соціальних відносин. На сьогодні у науковому середовищі сформувалася значна кількість підходів до тлумачення дефініції «безпека». Водночас варто зазначити, що на нормативному рівні досить точним і змістовним є визначення, закріплене у Законі України «Про національну безпеку», де ця категорія характеризується як «відсутність неприпустимого ризику, пов’язаного з можливістю завдання шкоди для життя, здоров’я та майна громадян, а також для навколишнього природного середовища» [40].

У митній сфері безпека має трактуватися як стан належного захисту митних інтересів від можливих ризиків і загроз різного характеру. Подібне, але більш узагальнене визначення міститься й у чинному Митному кодексі України, де «митна безпека» визначається як стан захищеності митних інтересів держави. Однак законодавець не конкретизує, від яких саме загроз має здійснюватися цей захист, що фактично звужує зміст поняття й не дозволяє повною мірою розкрити його семантичний аспект [20].

Митна безпека розглядається як стан захищеності економічних інтересів держави у сфері митної діяльності, який забезпечує можливість ефективного

функціонування митної системи за різних внутрішніх та зовнішніх умов і незалежно від наявності загроз. Це передбачає:

- а) переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон;
- б) здійснення митного регулювання, що включає встановлення та справляння податків і зборів;
- в) проведення митного контролю та оформлення з використанням заходів митно-тарифного та нетарифного регулювання;
- г) протидію контрабанді та порушенням митних правил, а також виконання інших завдань, покладених на органи митної служби [25, с. 75].

Як зазначають П. Пашко та І. Бережнюк, основною метою системи митної безпеки є забезпечення стабільного функціонування митної системи, належного сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності, а також зменшення ризиків і нейтралізація факторів, що можуть негативно впливати на процеси її реалізації [24, с. 145].

Окрім самого поняття митної безпеки, важливим є також усвідомлення сутності забезпечення митної безпеки України. А. Брачук визначає його як застосування комплексу засобів, методів та інструментів, що дозволяють протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам у процесі здійснення державної митної діяльності, забезпечуючи поєднання спрощення митних процедур із необхідним рівнем захищеності митних інтересів та їх надійності [6, с. 157].

Забезпечення митної безпеки в сучасних умовах є багатокomпонентним процесом, що передбачає комплексну організацію діяльності митних органів з метою захисту економічних інтересів держави та фінансової стабільності. Основною особливістю цього процесу є системний підхід, який охоплює цільові, об'єктні, суб'єктно-організаційні та результативні складові. Так, Л. Рябовол підкреслює, що система митної безпеки включає: цільовий компонент, спрямований на захист митних та економічних інтересів держави; об'єктний компонент, що охоплює загрози митним інтересам; суб'єктно-організаційний компонент, представлений державними інституціями,

відповідальними за митний контроль; результативний компонент, що оцінює ефективність системи через досягнення визначених цілей [52, с. 59].

Важливим елементом забезпечення митної безпеки є система управління ризиками, яка дозволяє прогнозувати потенційні загрози, своєчасно реагувати на них та знижувати їхній негативний вплив. Як зазначають Н. Борейко та С. Параниця, впровадження управління ризиками забезпечує баланс між ефективністю митного контролю та сприянням розвитку зовнішньоекономічної діяльності [4, с. 25].

Не менш важливим є правове та інституційне забезпечення митної безпеки. Ефективність системи неможлива без чіткого нормативного регулювання, яке визначає повноваження органів митного контролю, механізми перевірки дотримання митного законодавства та заходи відповідальності за порушення. Для оцінки ефективності митної безпеки застосовуються спеціальні показники, серед яких: рівень надходжень митних платежів, частка контрабанди, кількість порушень митних правил. Використання таких індикаторів дозволяє системно контролювати стан митної безпеки та коригувати заходи щодо її забезпечення.

Особливу увагу сучасної митної безпеки приділяють цифровій трансформації митних процедур. Впровадження електронного декларування, автоматизованих систем управління ризиками, аналітичних платформ на основі великих даних (Big Data) та штучного інтелекту значно підвищує ефективність контролю, зменшує людський фактор та ризики корупції. Цифрові технології дозволяють проводити моніторинг і прогнозування ризиків у режимі реального часу, а також забезпечують інтеграцію української митної системи з міжнародними інформаційними мережами [15].

Перспективи розвитку митної безпеки в Україні тісно пов'язані з подальшою цифровізацією та впровадженням інноваційних технологій. Серед пріоритетних напрямів – розширення використання електронних сервісів для подання та обробки митних декларацій, інтеграція аналітичних платформ на основі Big Data та штучного інтелекту, а також удосконалення систем

автоматичного виявлення ризиків і порушень. Такі технології не лише підвищують ефективність контролю і прозорість митних процедур, але й сприяють зменшенню часу проходження товарів через митний кордон, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та зниженню можливостей для корупційних схем. За оцінками дослідників, подальша цифрова трансформація митної системи створює умови для більш прогнозованої та безпечної зовнішньоекономічної діяльності та формує основу для інтеграції України у міжнародні торговельні та безпекові мережі.

Таким чином, особливості забезпечення митної безпеки в сучасних умовах полягають у поєднанні системного підходу, управління ризиками, правового регулювання, цифрової трансформації, міжнародної співпраці та адаптивності до нових загроз. Такий комплексний підхід дозволяє мінімізувати ризики, захищати економічні інтереси держави та підтримувати стабільність зовнішньоекономічної діяльності.

1.3 Нормативно-правове забезпечення впровадження цифрових трансформацій у сфері публічного управління та митної справи

Нормативно-правове забезпечення є ключовим чинником ефективної цифровізації державного управління та розвитку цифрового суспільства в Україні. Закони, підзаконні акти та інші правові документи створюють рамки для регулювання інформаційних процесів, визначають права та обов'язки учасників цифрового середовища, а також сприяють впровадженню сучасних технологій у публічну сферу. У цьому контексті важливе значення мають основні законодавчі акти, які регулюють діяльність у сфері інформатизації, електронних комунікацій, електронного документообігу, електронної комерції та забезпечення доступу до інформації. До основних законодавчих актів України у сфері цифровізації належать такі документи: Закон України «Про національну програму інформатизації» [40]; Закон України «Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції» [29]; Закон України «Про

електронні комунікації [32]; Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [31]; Закон України «Про електронну комерцію» [34]; Закон України «Про інформацію» [38]; Закон України «Про доступ до публічної інформації» [30]; Закон України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» [36]; Закон України «Про хмарні послуги» [48]; Закон України «Про захист персональних даних» [37]; Закон України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» [33]; Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [42]; Закон України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» [43].

Саме на цій основі формується система законодавчих актів, які регулюють цифровізацію публічного управління та сприяють упорядкованому впровадженню сучасних технологій у державні процеси. В Україні останніми роками спостерігається активізація процесів нормативно-правового врегулювання цифрового розвитку й саме публічного управління. Кабінет Міністрів України ухвалив низку постанов, що закріплюють ключові стратегічні документи, серед яких:

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки [46];
2. Концепція розвитку електронного урядування в Україні [44];
3. Концепція розвитку електронної демократії в Україні [45].
4. Деякі питання цифрового розвитку [10].

Ці документи визначили основні напрями цифровізації державного управління та забезпечили методологічні підстави для впровадження електронних сервісів у публічній сфері.

Нормативно-правове забезпечення цифровізації публічного управління в Україні має багаторівневу структуру, що поєднує законодавчі, концептуальні, стратегічні та відомчі документи. Ця структура дозволяє послідовно впроваджувати цифрові трансформації та формувати ефективну систему

електронного урядування, що можна наочно представити у вигляді таблиці (див. табл. 1.1)

Таблиця 1.1

Рівні нормативно-правового забезпечення цифровізації публічного управління та митної справи в Україні

Рівень	Характеристика рівня	Нормативно-правові документи
Законодавчий	Формує правову основу цифровізації та електронної взаємодії	Закон України «Про національну програму інформатизації» Закон України «Про електронні комунікації» Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» Закон України «Про електронну комерцію» Закон України «Про захист персональних даних» Закон України «Про доступ до публічної інформації»
Концептуальний	Визначає напрями, принципи та ідеологію цифрових трансформацій	Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства Концепція розвитку електронного урядування Концепція розвитку електронної демократії
Стратегічний	Окреслює цілі, завдання та механізми реалізації державної політики у сфері цифровізації	Стратегія цифрового розвитку та цифрових трансформацій
Відомчий	Забезпечує практичну реалізацію цифрових ініціатив у діяльності органів влади	Накази Держагентства з питань електронного урядування Галузеві плани цифровізації (Мінфін, ДМС України, інші ЦОВВ)
Результативний	Відображає результати впровадження цифрових трансформацій	Цифровізація публічного управління Розвиток електронних сервісів Підвищення прозорості та ефективності діяльності органів влади

Джерело: складено автором.

Багаторівнева структура нормативно-правового забезпечення цифровізації публічного управління в Україні забезпечує послідовність і системність у впровадженні електронних сервісів. Вона сприяє підвищенню

прозорості, ефективності та доступності публічних послуг для громадян і бізнесу.

Окрім того, необхідно зазначити, що у листопаді 2021 року було схвалено Стратегію цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2030 року та план заходів із її реалізації [47].

Ці документи визначають конкретні кроки та механізми цифровізації державного управління, спрямовані на підвищення ефективності управлінських процесів, забезпечення прозорості та оптимізацію фінансових потоків.

У подальшому концептуально схожі документи були прийняті й на рівні різних центральних органів виконавчої влади. Зокрема, Державним агентством з питань електронного урядування України видано Наказ «Про забезпечення реалізації деяких питань цифрового розвитку» [35], а Міністерством фінансів України затверджено Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів, розроблений на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (MASP-C) [11].

Ці документи забезпечують системний підхід до цифровізації публічного управління та узгоджують національні ініціативи з міжнародними стандартами.

Слід розуміти, що закони, положення, концепції формують правову основу для впровадження електронних послуг, онлайн-сервісів і платформ у публічному управлінні. Вони забезпечують юридичну легітимність цифрових процедур та сервісів, що підвищує довіру громадян і бізнесу. Вони визначають порядок створення, обробки та зберігання інформації, регламентують електронний документообіг, діяльність у сфері електронних комунікацій та електронної комерції, а також забезпечують захист персональних даних та доступ громадян до публічної інформації. Завдяки цим нормативним актам державні органи отримують правові підстави для розробки та впровадження

електронних сервісів, що підвищує ефективність управлінських процесів, прозорість роботи установ і доступність державних послуг для громадян і бізнесу. Крім того, закони сприяють розвитку цифрової економіки, стимулюють інновації у сфері інформаційних технологій та інтеграцію національної цифрової інфраструктури з міжнародними стандартами та практиками. Таким чином, нормативно-правове забезпечення є фундаментом для системної та комплексної цифровізації публічного управління в Україні.

Важливо також розуміти, які органи виконавчої влади беруть участь у впровадженні цифрових трансформацій та яку роль вони виконують у забезпеченні ефективності публічного управління. Саме через діяльність цих органів відбувається розробка і реалізація стратегій, планів і нормативних документів, які створюють правові та організаційні умови для цифровізації державних процесів. До ключових суб'єктів у цій сфері належать Державне агентство з питань електронного урядування України, Міністерство фінансів та інші центральні органи виконавчої влади, які координують впровадження електронних сервісів, електронного документообігу та цифрових платформ, забезпечуючи при цьому відповідність національних стандартів міжнародним практикам.

Україна активно інтегрує міжнародні стандарти у свої плани цифровізації, особливо в контексті підготовки до євроінтеграції. Яскравим прикладом є використання багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (MASP-C) як бази для національного плану цифровізації Державної митної служби України.

Ухвалений Міністерством фінансів план покликаний гармонізувати митні процеси України з європейськими практиками – зокрема, передбачається впровадження електронних систем, які відповідають ЄС-стандартам, таких як автоматизовані рішення для податкових та митних даних, безпаперові процедури й модернізація ІТ-інфраструктури митниць.

Крім того, цей підхід сприяє зміцненню прозорості та підвищенню рівня кібербезпеки митних систем, а також підвищує їхню ефективність. Експертна

підтримка у розробці цього плану надавалася в рамках програми EU4PFM (Public Finance Management), що додатково підкреслює значимість міжнародного компонента.

Нормативно-правове забезпечення цифровізації публічного управління в Україні створює необхідні правові та організаційні умови для впровадження сучасних інформаційних технологій у державні процеси. Закони, підзаконні акти, концепції та стратегічні плани визначають принципи функціонування електронних сервісів, регулюють електронний документообіг, діяльність у сфері електронних комунікацій та забезпечують захист інформації, підвищуючи ефективність і прозорість роботи органів влади.

Роль центральних органів виконавчої влади, зокрема Державного агентства з питань електронного урядування та Міністерства фінансів, полягає в координації, контролі та реалізації цифрових ініціатив, а використання міжнародних стандартів і гармонізація з практиками ЄС дозволяє інтегрувати національні процеси з міжнародними вимогами та зміцнювати кібербезпеку державних систем. Таким чином, нормативно-правова база виступає фундаментом та стратегічним інструментом для розвитку цифрового публічного управління в Україні.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДМСУ

2.1 Аналіз діяльності Державної митної служби України в умовах цифровізації

Державна митна служба України – це центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів. Держмитслужба реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи. Держмитслужба у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства.

Головними завданнями Держмитслужби є такі [9]:

1) забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі;

2) забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил;

3) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної митної політики на розгляд Міністра фінансів.

Державна митна служба України має розгалужену структуру (Додаток А). Голова Державної митної служби України має заступників, які

призначаються на посаду та звільняються з посади Кабміном. Митниці можуть розташовуватися на державному кордоні України, у спеціальних митних зонах та на їх територіях, а митні пости створюють за необхідності у населених пунктах, в аеропортах, на залізничних станціях, портах та в зонах діяльності регіональних митниць. З метою підтримки роботи митної системи можуть створюватися спеціалізовані організації, до прикладу кінологічні служби, митні лабораторії тощо (рис. 2.1) [65].

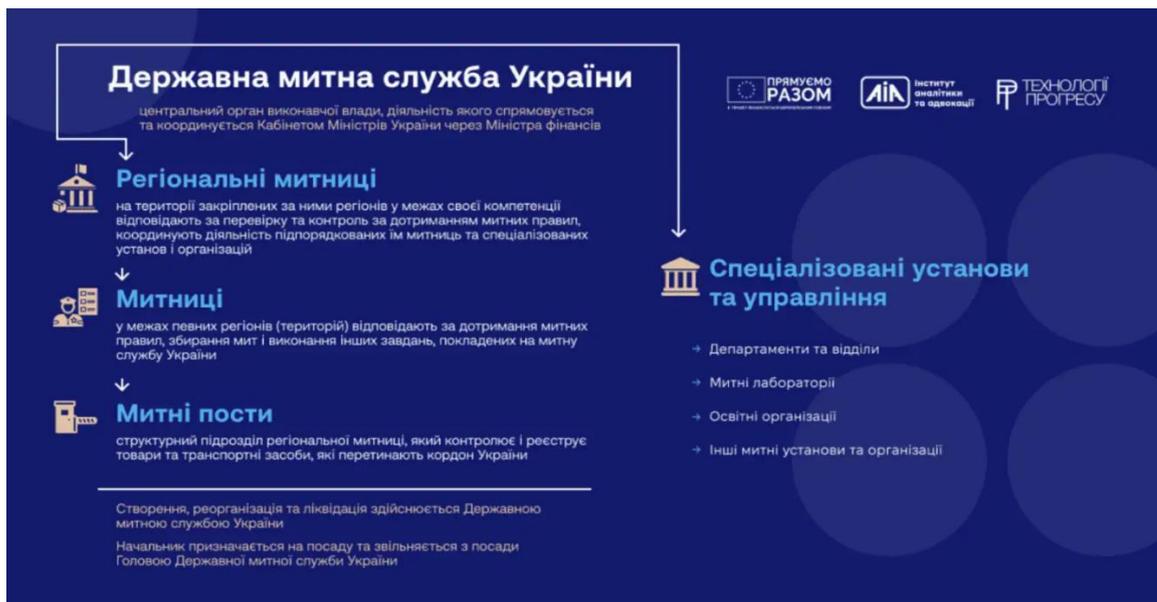

Рис. 2.1. Структура Державної митної служби України

Джерело: [65].

Прагнення України приєднатись до Європейського Союзу як магістральний шлях розвитку держави, ставить перед Державною митною службою завдання щодо переходу на найкращі взірці організації митної справи, що присутні у Європейському Союзі, тобто у ході цього процесу відбувається реорганізація митних органів та цифровізація Державної митної служби України.

Цифровізація стала одним із ключових чинників модернізації Державної митної служби України, адже сучасні виклики, зокрема зростання обсягів міжнародної торгівлі, воєнні умови, потреба в прозорості та антикорупційності, вимагають якісно нових форм організації митної справи. У цих умовах цифрові технології дозволяють забезпечити ефективність

контролю, прискорення митних процедур, підвищення рівня безпеки та створення сприятливого бізнес-середовища. За даними «World Customs Organization» [72], цифровізація митних процедур є глобальним трендом, що сприяє спрощенню міжнародної торгівлі й підвищенню безпеки митних операцій. Наша держава активно впроваджує міжнародні стандарти й найкращі практики в цій сфері.

Дослідники Т. Сахно та А. Жарік [57, с. 125] зазначають, що створення єдиного електронного митного простору та впровадження цифрових технологій в роботу Держмитслужбу було розпочато ще у 2008 році. А в результаті подання заяви щодо вступу України до Європейського Союзу у 2022 році процеси цифрової трансформації вимагають особливої уваги, оскільки європейська митна система діє безпаперово на основі Е-Митниці та взаємосумісних ІТ-систем, що продукує необхідність синхронізації митної інфраструктури нашої держави відповідно до принципів роботи Європейського митного простору.

17 вересня 2008 року розпорядженням Кабінету Міністрів України була схвалена Концепція створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» з окресленням трьох етапів її реалізації (до кінця 2025 року) [39]. Ця концепція започаткувала розробку сучасної технологічної структури, яка забезпечувала б централізований моніторинг і управління головними та резервними базами даних Держмитслужби, технічними структурами зв'язку, робочими станціями для автоматизованих робочих місць митників, серверами, а також іншим телекомунікаційним обладнанням і системами, які дають можливість управляти технічними засобами митного контролю.

Система «е-митниця» побудована як сукупність окремих підсистем, які ефективно функціонують та взаємодіють на різних рівнях, гарантуючи комплексний підхід до автоматизації митних процесів. Це сукупність програмно-апаратних засобів та інформаційно-телекомунікаційних комплексів, що забезпечують взаємодію між підсистемами декларанта

(брокера) й митного органу, а також між співробітниками різних митних органів під час виконання процедур митного контролю й митного оформлення вантажів. Підсистема аналізу ризиків та їх управління вміщує комплекс програмних засобів, які дозволяють автоматично здійснювати аналіз інформації, яка надходить в електронній формі єдиного адміністративного документа. Це, своєю чергою, сприяє підвищенню ефективності митного контролю та реалізації принципу вибірконості в цій сфері [51].

Станом на 2023 рік «е-митниця» в Україні була представлена Єдиною автоматизованою інформаційною системою митних органів (ЄАІС), ключові компоненти якої наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Головні компоненти електронної митної системи в Україні

Компонент	Функціональне призначення
Електронний кабінет	Особистий онлайн-кабінет учасника зовнішньоекономічної діяльності.
Електронне декларування	Подання митних декларацій в електронному вигляді.
Автоматизований митний контроль	Дистанційне проведення митних процедур без фізичного огляду.
Митний пост-аудит	Автоматизований аналіз митних даних та виявлення порушень.
Єдине вікно	Уніфікований портал для взаємодії бізнесу з митними й іншими державними органами.

Джерело: складено автором на основі [62].

Як видно з табл. 2.1, електронна митна система в нашій державі містить такі ключові компоненти, як електронний кабінет учасника ЗЕД, електронне декларування, Єдине вікно для взаємодії з державними органами, автоматизований митний контроль, а також систему митного пост-аудиту.

Ми погоджуємось з Н. Дзюбановською та ін. [5, с. 356] у тому, що цифрова модернізація роботи Держмитслужби пов'язана з виконанням зобов'язань України в межах угоди про асоціацію з ЄС, а активне

впровадження цифрових технологій в роботу митниці розпочалось з 2016 року. Головні етапи цифрової трансформації митниці наведемо в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Етапи цифрової трансформації Державної митної служби України

Етап	Опис
Початковий етап 2014-2016 рр.	<ul style="list-style-type: none"> - формування політики цифровізації та ІТ-інфраструктури; збір інформації про ІТ-системи, аудит наявних процесів, виявлення слабких ланок; - початок підготовки нормативно-правової бази для цифрової роботи митниці; - організація первинних проєктів з автоматизації деяких митних процедур.
Етап реалізації 2016-2022 рр.	<ul style="list-style-type: none"> - система «Єдине вікно», що об'єднала всі контролюючі служби на кордоні в єдиний електронний інтерфейс. Завдяки цій системі всі експортно-імпорتنі операції проходять значно швидше, адже всі необхідні перевірки здійснюються паралельно через електронний обмін даними між відомствами; - приєднання України до загальноєвропейської транзитної системи New Computerized Transit System (NCTS), що забезпечило повністю електронний обмін даними про транзитні вантажі між митницями різних держав та підвищило прозорість і унеможливило маніпуляції з документами; - укладення контракту на розробку системи NCTS Фаза 6, що є новим рівнем митної електроніки, який відповідає останнім регламентам ЄС і багаторічному плану розвитку електронних митних систем (MASP-C); - впровадження інституту Авторизованих Економічних Операторів (АЕО). Статус АЕО надається надійним підприємствам, що відповідають критеріям прозорості й безпеки, і дає право на спрощені митні процедури; - впровадження електронної черги перетину кордону – новітнього цифрового сервісу для онлайн-бронювання місця в черзі на прикордонних пунктах пропуску; - приєднання до програми «Customs», яка передбачає співпрацю з митними адміністраціями ЄС задля уніфікації стандартів і процедур.
Етап сталого функціонування та оптимізації 2022 р. – до цього часу	<ul style="list-style-type: none"> - затвердження Стратегічного плану цифровізації Держмитслужби на 2024–2026 роки, розробленого на основі багаторічного плану ЄС MASP-C (Multi-Annual Strategic Plan for Customs); - 100% електронного митного оформлення поштових/кур'єрських відправлень та активне використання алгоритмів штучного інтелекту; - повна інтеграція з ІТ-системами ЄС; - активна боротьба з контрабандою за допомогою цифрових технологій; - ризик-орієнтовані алгоритми на базі Big Data; - Blockchain-реєстри для логів транзиту; - інтелектуальні сканери й IoT-пристрої на кордоні тощо.

Джерело: складено автором.

Таким чином, сьогодні Держмитслужба активно впроваджує нові інформаційні рішення, які допомагають автоматизувати основні процеси [66, с. 4]. Так, сьогодні наявні ключові напрями цифровізації та модернізації Держмитслужби [11]:

- спрощення митних процедур шляхом використання європейських стандартів й активного впровадження цифрових технологій;
- розширення обміну інформацією з митними службами сусідніх країн з метою прискорення митного оформлення та зменшення бюрократичного навантаження на підприємців;
- модернізація наявних систем та впровадження нових цифрових рішень задля створення сучасної, орієнтованої на потреби користувачів інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що відповідає європейським стандартам;
- підготовка та розвиток кадрового потенціалу Держмитслужби для ефективного управління інформаційними технологіями;
- забезпечення надійного й безперебійного функціонування критично важливих інформаційно-комунікаційних систем Держмитслужби.

У 2024 році в Україні було впроваджено низку ключових національних ІТ-рішень, спрямованих на модернізацію роботи Державної митної служби. Зокрема, запрацювали централізована система митного оформлення, автоматизована система управління ризиками, розроблена відповідно до Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (MASP-C) та вимог європейського законодавства, а також цифрова система для роботи з рішеннями митних органів [59]. Згідно з «Довгостроковим національним стратегічним планом цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Держмитслужби», у 2025 році передбачено подальший розвиток цифрової інфраструктури митних органів у межах кількох ключових проєктів. Серед них:

- 1) Єдине вікно – система, що забезпечує безпечний і зручний доступ користувачів до послуг;

- 2) Система контролю імпорту – для створення та подання імпортних декларацій;
- 3) Електронна система ухвалення рішень митними органами;
- 4) Система управління гарантіями, що має на меті спростити національні та міжнародні транзитні процедури;
- 5) Автоматизована система експорту, яка забезпечує повну цифровізацію оформлення експортних товарів;
- 6) Система ідентифікації та реєстрації економічних операторів [59].

Важливим кроком стало і те, що у 2024 році наша держава перейшла на оновлену версію NCTS (Фаза 5), а також упровадила систему CDS – український аналог європейської Customs Decision System, що дозволяє забезпечити уніфіковані митні процеси з країнами ЄС. Це значно наблизило українську митницю до європейських стандартів, підвищивши рівень прозорості, передбачуваності та зручності для бізнесу. Показовим результатом цифрових змін є зростання кількості підприємств, які отримали митні спрощення: лише у грудні 2024 року їх стало майже втричі більше порівняно з листопадом, коли таких компаній було лише вісім [5]. Таким чином, цифровізація митної сфери суттєво посилила ефективність контролю, спростила торговельні операції та зміцнила інтеграцію України до європейського митного простору. Державна митна служба реалізує комплексну стратегію цифровізації, спрямовану на: автоматизацію процесів митного оформлення, зниження рівня корупційних ризиків, інтеграцію в європейські електронні системи контролю, спрощення процедур для бізнесу та підвищення якості митного контролю та аналітики ризиків (Додаток В).

Отже, підсумуємо, що аналіз діяльності Державної митної служби України в умовах цифровізації показує, що сучасний етап розвитку митної системи характеризується масштабною цифровою трансформацією, яка є відповіддю на виклики глобалізованої торгівлі, воєнного часу, зростання вимог до прозорості та безпеки. Впровадження цифрових технологій стало ключовим напрямом модернізації, що дозволяє значно підвищити

ефективність роботи митниці, мінімізувати людський фактор, прискорити процедури оформлення товарів та забезпечити належний рівень контролю. Цифрова трансформація, розпочата ще у 2008 році зі створення концепції «Електронної митниці», сьогодні переросла в розбудову цілісної ІТ-інфраструктури, яка включає систему електронного декларування, Єдине вікно, автоматизований митний контроль, функціонування ЄАІС та інтеграцію з європейськими системами, такими як NCTS. Особливо інтенсивний розвиток цифрових рішень відбувся після 2016 року та активізувався з моменту подання Україною заявки на вступ до ЄС, оскільки адаптація митної сфери до європейських стандартів є необхідною умовою інтеграції.

Сучасні ІТ-рішення, впроваджені у 2023–2024 роках, такі як централізована система митного оформлення, оновлена система управління ризиками, електронна система ухвалення рішень, цифрові реєстри, електронна черга на кордоні, значно покращили керованість митних процесів і підвищили їх прозорість. Особливо важливим є повний перехід до електронних форматів обміну даними та впровадження штучного інтелекту й аналітики на основі Big Data, що дозволяє оптимізувати контрольні процедури та зменшити бюрократичне навантаження. Приєднання України до системи NCTS та впровадження CDS значно наблизило українську митну систему до європейської, а зростання кількості підприємств, які отримують митні спрощення, свідчить про підвищення довіри бізнесу до роботи митних органів. Цифровізація створює умови для посилення митної безпеки, ефективної боротьби з контрабандою, оптимізації логістики та покращення інвестиційного клімату.

Відтак, Державна митна служба України послідовно реалізує комплексну стратегію цифровізації, спрямовану на автоматизацію ключових процесів, зниження корупційних ризиків, інтеграцію до європейського митного простору та підвищення рівня сервісу для громадян і бізнесу. Ці трансформації закладають фундамент для створення сучасної, відкритої та

ефективної митної системи, яка відповідає європейським стандартам і сприяє зміцненню економічної безпеки держави.

2.2 Сучасний стан і тенденції цифрових трансформацій ДМСУ

Сучасний розвиток інформаційних технологій та діджиталізація державного управління відкривають нові можливості для підвищення ефективності роботи державних органів. Як уже було зазначено, державна міграційна служба України активно впроваджує цифрові трансформації, мета яких – спрощення процедур обслуговування громадян, підвищення прозорості роботи служби й забезпечення безпеки даних.

Результатом цифрових трансформацій ДМСУ впродовж 2022-2023 рр. стало:

- побудова нового мобільного резервного центру обробки даних, приєднання та робота в Новій комп'ютеризованій транзитній системі (NCTS) в межах митного безвізу з країнами ЄС, одержання українськими компаніями статусу в системі Авторизованих економічних операторів (реалізовано у 78 країнах світу);

- запровадження нової, повністю електронної системи управління гарантіями (GMS);

- запровадження єдиного вікна для митниці й електронного обміну даними (EDI) з країнами ЄС з метою сприяння торгівлі та ін. [22; 64].

На 2024–2026 рр. ДМСУ розробила багаторічний стратегічний план митниці (multi-annual strategic plan for customs, MASP-C), який встановлює межі для розвитку електронних митних систем та функціонує як динамічний план впровадження систем, що необхідні задля успішної євроінтеграції в митній сфері [22]. У зв'язку з цим, необхідність та важливість впровадження інформаційних технологій в роботу митниці як інструментів оптимізації митних процедур не викликає жодних сумнівів, особливо в умовах євроінтеграції. Відповідно до стратегічних бачень ЄС до 2040 р. митниця

«повністю захищатиме суспільство, навколишнє середовище та економіку ЄС шляхом ефективного сприяння законній торгівлі та інтелектуальному нагляду за ланцюгами постачання, що базується на оцінці ризиків, є проактивною, безперервно співпрацює зі всіма учасниками та відкрита для інновацій та сталого розвитку й сприймається як єдине ціле» [71].

Таким чином, підсумуємо, які цифрові трансформації Державної митної служби вже відбулись станом на 2025 рік [63]:

1. Приєднання до системи спільного транзиту. З 1 жовтня 2022 року Україна стала повноправною стороною Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами, що дало старт міжнародному застосуванню системи NCTS (так званій «митний безвіз»). За цей час Держмитслужбою оформлено понад 90 тисяч транзитних декларацій.

2. Розбудова NCTS в Україні (Додаток Б). Наша держава успішно перейшла до п'ятої фази функціонування NCTS і увійшла до першої двадцятки держав-учасниць Конвенції. Це має особливе значення, оскільки NCTS є наразі єдиною європейською митною ІТ-системою, повноцінно впровадженою в Україні. На цьому прикладі держава продемонструвала здатність одночасно з країнами ЄС упроваджувати та розвивати сучасні митні ІТ-рішення. Окрім того, аналізуючи показники, за 2 роки в NCTS оформлено майже 120 тис. декларацій (серед яких близько 5 тис. операцій внутрішнього транзиту). При цьому за останній рік, порівняно з показниками на 1 жовтня 2023 року, кількість оформлених декларацій зросла у 3,7 рази. У системі управління гарантіями NCTS за два роки Держмитслужбою зареєстровано 137 загальних та майже 10 тисяч індивідуальних гарантій [9].

3. Запровадження інструментів авторизації. Відбувається перехід від національних спрощень до європейських підходів через впровадження інституту Авторизованого економічного оператора (АЕО), використання спрощень у межах спільного транзиту (NCTS) та інших процедур. Це дозволяє надійним підприємствам отримувати переваги під час проходження митних

формальностей. Програми АЕО вже діють у 82 країнах світу, ще 7 перебувають на етапі активного впровадження. В Україні станом на грудень 2024 року вже функціонує 74 АЕО.

4. Гармонізація митного законодавства з правом ЄС. Було адаптовано непреференційні правила визначення країни походження товарів відповідно до Митного кодексу Європейського Союзу. Це дало змогу ефективніше застосовувати заходи торговельного захисту та санкційної політики за принципами, ідентичними європейським. Також запроваджено сучасні процедури ухвалення митних рішень, їх перегляду, скасування та анулювання, а також реалізацію принципу «права бути почутим», що відповідає практиці ЄС.

5. Удосконалення декларування військової техніки. Україна здійснила комплекс заходів для приведення процедур декларування військової техніки та інших специфічних товарів у відповідність до стандартів ЄС і НАТО. У 2023 році держава приєдналася до Програми ЄС «Митниця», що надало доступ до інструментів співпраці у сфері розвитку ІТ-систем, обміну інформацією та впровадження передових практик.

6. Криміналізація контрабанди. З 1 січня 2024 року в Україні набрали чинності норми щодо кримінальної відповідальності за контрабанду підакцизних товарів. Додатково, з 1 липня 2024 року почали діяти положення, які поширюють кримінальну відповідальність і на інші види товарної контрабанди. Ці кроки спрямовані на посилення державного контролю, протидію незаконному переміщенню товарів та захист внутрішнього ринку.

7. Цифрова стратегія Держмитслужби Затверджено Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, трансформації та цифровізації Держмитслужби, розроблений на основі Багаторічного стратегічного плану розвитку електронної митниці MASP-C. Послідовна співпраця з Європейським Союзом у сфері євроінтеграції триває, що підтверджує готовність України до подальшого впровадження європейських стандартів.

Загалом можемо констатувати, що на сьогодні ДМСУ здійснює активні кроки в напрямку цифровізації своїх процесів, адже проваджено електронні сервіси для оформлення паспортів громадянина України, закордонних паспортів та інших документів; розроблено онлайн-платформи для запису на прийом до центрів обслуговування та відстеження статусу замовлених послуг; використовуються бази даних та автоматизовані системи для перевірки та контролю документів, що підвищує точність і швидкість обробки інформації. Окрім того, сучасні цифрові рішення ДМСУ спрямовані на скорочення черг у підрозділах, зменшення адміністративного навантаження на персонал та покращення якості обслуговування громадян.

Вважаємо, що завдяки впровадженню сучасних ІТ-систем, автоматизації та переходу на електронний документообіг, митні процедури стали швидшими, прозорішими й менш залежними від «людського фактора», що важливо як для зменшення корупційних ризиків, так і для підвищення ефективності роботи митниці. Звітність роботи митниці зобразимо на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Звітність роботи Держмитслужби за 2023 рік

Джерело: [9].

Особливо знаковим є те, що Україна приєдналася до системи NCTS, що дозволяє здійснювати митний транзит за єдиними європейськими стандартами, сприяє інтеграції місцевих митних процедур до єдиного інформаційного простору з країнами-учасницями та значно спрощує

міжнародну торгівлю. Цифрові інновації також змінюють саме ставлення бізнесу до митних процедур, а митниця перестає бути суто контролюючим органом і все більше виступає як сервіс для суб'єктів ЗЕД, що підвищує довіру до державних інститутів і сприяє розвитку легального бізнесу. Водночас процес цифровізації є складним та вимагає як вагомих технічних змін, так і реформування регуляторної бази, адаптації персоналу та бізнесу до нових стандартів, а також гарантування надійності ІТ-систем. Перехід до нових фаз NCTS та інших цифрових ініціатив – це поступовий, системний процес.

У наш час запровадження нових та удосконалення наявних інформаційних технологій на митниці за допомогою системи «e-Митниця» є основним напрямом розвитку митної справи в ншій державі. Проте інноваційні технології в митниці не повинні руйнувати людський фактор, який необхідний задля забезпечення прогресивного взаємодії між торгівлею і митницею. Вони мають бути спрямовані на підвищення ефективності, на спрощення процедур торгівлі, оптимальне застосування ресурсів, а також на забезпечення безпечного ланцюжка поставок [16, с. 95].

Щодо тенденцій цифрових трансформацій ДМСУ, то можна виокремити такі:

1) інтеграція з іншими державними сервісами, об'єднання даних з Державним реєстром населення, сервісами електронного урядування та системами МВС;

2) розширення мобільних та дистанційних сервісів, зокрема надання послуг через мобільні додатки та веб-портали, що зменшує потребу в особистому відвідуванні підрозділів;

3) використання технологій штучного інтелекту та аналітики, автоматизована обробка заяв, перевірка документів та прогнозування навантаження на центри обслуговування.

4) підвищення кібербезпеки шляхом впровадження сучасних стандартів захисту персональних даних громадян, моніторинг і захист від кіберзагроз.

Окреслені тенденції відповідають світовим практикам цифровізації державного сектору та спрямовані на досягнення прозорості, доступності та ефективності державних послуг.

Отже, сучасний стан цифрових трансформацій ДМСУ характеризується системністю, послідовністю та чіткою орієнтацією на європейські стандарти митного адміністрування. Упродовж 2022–2025 років Службі вдалося вибудувати базові елементи цифрової інфраструктури, запровадити ключові електронні сервіси, інтегруватися до європейських інформаційних систем та суттєво автоматизувати митні процедури. Впровадження NCTS, електронного документообігу, систем управління гарантіями й механізмів авторизації бізнесу засвідчує перехід від паперових та фрагментарних процесів до сучасної цифрової моделі роботи митниці. Цифровізація ДМСУ вже дала відчутні практичні результати, зокрема прискорення митного оформлення, підвищення прозорості процедур, зменшення впливу «людського фактора» та корупційних ризиків, а також формування сервісної моделі взаємодії з бізнесом і громадянами. Водночас цифрова трансформація залишається динамічним і складним процесом, який потребує подальшого розвитку нормативно-правової бази, підвищення цифрових компетентностей персоналу, модернізації технічної інфраструктури та посилення кібербезпеки.

2.3 Проблеми та виклики у впровадженні цифрових трансформацій ДМСУ для забезпечення митної безпеки України

Цифрова трансформація Державної митної служби України є стратегічно значущим напрямком модернізації системи митного адміністрування та посилення митної безпеки держави. Проте процес упровадження сучасних цифрових рішень супроводжується низкою проблем і викликів, які ускладнюють досягнення максимального ефекту від цифровізації та вимагають комплексного управлінського і нормативного реагування.

По-перше, дотепер не сформовано єдиного узгодженого підходу до механізмів електронного обміну інформацією між митними органами та державними установами, що видають дозвільні документи. В Україні відсутня належно вибудована система внутрішньої взаємодії митних органів із контролюючими структурами, зокрема санітарно-ветеринарними та радіологічними службами, що суттєво ускладнює повноцінний електронний обіг дозвільних документів.

Крім цього, актуальною залишається потреба в запровадженні комплексного електронного документообігу та формуванні єдиної інтегрованої системи «електронного урядування», яка охоплювала б взаємопов'язані підсистеми різних органів влади. Серед істотних бар'єрів також залишається обмежений доступ до тарифної та статистичної інформації, аналогічної європейській системі TARIC [17].

Окремою проблемою є недосконалість нормативно-правового регулювання у сфері електронного декларування та документообігу, оскільки чинні правові норми переважно зорієнтовані на традиційну паперову форму ведення документації.

Однією з ключових проблем залишається технічна та інфраструктурна нерівномірність розвитку різних митних підрозділів. Частина з них працює на застарілому обладнанні, із обмеженими каналами зв'язку та нестабільним інтернет-покриттям, що ускладнює повноцінне використання електронних сервісів, автоматизованих систем ризик-менеджменту та інтегрованих платформ обміну даними [17].

Суттєвим викликом є кібербезпека й захист інформаційних ресурсів. Зі зростанням обсягу електронних даних і переходом до обробки критично важливої інформації в цифровому форматі зростають ризики кібератак, витоків даних і несанкціонованого доступу. Для митної безпеки це особливо чутливий аспект, адже порушення цілісності або доступності інформаційних систем може негативно вплинути на контроль за переміщенням товарів і фінансовими потоками. Саме тому, впровадження ефективних заходів з

кібербезпеки, шифрування даних та аутентифікації користувачів є важливими завданнями для забезпечення захисту даних [19].

Ще одним викликом можна викоремити доступність та масштабованість систем, адже митні інформаційні системи мають бути доступні не лише для митників, а й для усіх учасників зовнішньоекономічної діяльності, тобто підприємств, брокерів, транспортних компаній та інших. Водночас вони повинні мати можливість масштабування задля обробки великих обсягів транзакцій в умовах глобалізації й постійного збільшення кількості міжнародних операцій [60, с. 435].

Окремою проблемою виступає кадровий фактор, адже частина працівників митниці не має достатнього рівня цифрових компетентностей або чинить опір організаційним змінам, що уповільнює адаптацію до нових електронних процедур. Виникає потреба в системних програмах підвищення кваліфікації та формування цифрової культури в межах служби. У сучасних умовах підвищення рівня професійної підготовки та постійне вдосконалення кваліфікації державних службовців, зокрема працівників митної служби, набувають особливої актуальності. Це є необхідною передумовою ефективної роботи державних органів, оскільки дає змогу своєчасно реагувати на сучасні виклики та забезпечувати якісне й оперативне виконання покладених функцій.

Особливо важливим є системне вдосконалення професійної підготовки митних службовців, адже їхня діяльність динамічно змінюється під впливом оновлення законодавства, активного впровадження цифрових технологій та запровадження нових міжнародних стандартів. У таких умовах фахівці митної сфери мають регулярно оновлювати свої знання, розвивати практичні навички та постійно бути обізнаними з актуальними вимогами професійної діяльності. Окрім того, високий рівень професійної компетентності митників безпосередньо впливає на якість виконання ними службових обов'язків, що, у свою чергу, сприяє зміцненню економічної безпеки держави та ефективному захисту її національних інтересів.

Не менш важливою проблемою є збереження балансу між автоматизацією та ефективним людським контролем. Надмірна автоматизація за відсутності належного нагляду може призвести до формального характеру перевірок, тоді як надмірна залежність від людського чинника до корупційних ризиків. Оптимальне поєднання цифрових інструментів та професійної експертизи залишається актуальним завданням для ДМСУ [17].

Основні проблеми та виклики цифрової трансформації ДМСУ узагальнено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Головні проблеми та виклики цифрової трансформації ДМСУ

№	Категорія проблеми	Опис проблеми	Потенційний вплив / наслідок
1	Міжвідомча інтеграція	Відсутній єдиний підхід до електронного обміну даними з державними установами	Ускладнюється електронний обіг дозвільних документів
2	Нормативно-правове регулювання	Законодавство орієнтоване на паперову документацію	Обмеження у впровадженні електронного декларування
3	Технічна інфраструктура	Нерівномірний розвиток підрозділів, застаріле обладнання, слабкі канали зв'язку	Неможливість ефективного використання електронних сервісів
4	Кібербезпека	Загроза кібератак, витоків даних, несанкціонованого доступу	Порушення контролю за товарами та фінансовими потоками
5	Доступність і масштабованість систем	Обмежений доступ для учасників ЗЕД, складно масштабувати системи	Зниження ефективності обробки транзакцій
6	Кадровий фактор	Недостатні цифрові компетентності працівників, опір змінам	Уповільнення адаптації до нових електронних процедур
7	Баланс автоматизації і людського контролю	Надмірна автоматизація або надмірна залежність від людського чинника	Ризики формалізованих перевірок або корупційні ризики
8	Доступ до аналітичної інформації	Обмежений доступ до тарифних та статистичних даних	Ускладнює прийняття обґрунтованих рішень

Джерело: складено автором.

Отже, цифрова трансформація Державної митної служби України є необхідною та стратегічно важливою умовою підвищення ефективності митного адміністрування і зміцнення митної безпеки держави. Водночас

здійснення цієї трансформації супроводжується системними проблемами, серед яких ключовими залишаються недостатня міжвідомча інтеграція електронних систем, недосконалість нормативно-правового регулювання, технічна нерівномірність розвитку митної інфраструктури та підвищені ризики кіберзагроз. Суттєвими викликами є також дефіцит цифрових компетентностей у частини персоналу, потреба в постійному професійному розвитку митних службовців, а також необхідність забезпечення балансу між автоматизацією процедур і збереженням ефективного людського контролю. Обмежений доступ до якісної аналітичної інформації та недостатня масштабованість інформаційних систем додатково ускладнюють досягнення повного потенціалу цифрових рішень. У підсумку можна констатувати, що успішне впровадження цифрових трансформацій у діяльність ДМСУ можливе лише за умови комплексного підходу, який поєднує удосконалення законодавчої бази, розвиток технічної інфраструктури, посилення кібербезпеки та системну підготовку кадрів. Тільки така модель дозволить забезпечити високий рівень митної безпеки України, підвищити прозорість і оперативність митних процедур та наблизити національну митну систему до європейських стандартів.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ДМСУ ЗАДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ

3.1 Світовий досвід цифрових трансформацій у сфері митної діяльності та можливості його адаптації в Україні

У сучасних умовах глобалізації та динамічного розвитку міжнародної торгівлі та вдосконалення цифрових технологій адміністрації митної служби різних світових країн дедалі активніше запроваджують цифрові інструменти з метою підвищення результативності своєї діяльності. Як свідчить світовий досвід, діджитал трансформації стали головним фактором зміцнення митної безпеки, зниження рівня корупційних ризиків, прискорення митних процедур та вдосконалення взаємодії між бізнесом та державою. Варто зазначити, що велика кількість світових держав, серед яких США, Сінгапур, Південна Корея, Грузія, ОАЕ та країни Європейського Союзу, успішно запровадили масштабні проекти з діджиталізації митних процесів, що ґрунтуються на застосуванні систем «єдиного вікна», електронного декларування, аналітики великих даних, елементів штучного інтелекту та автоматизованого управління ризиками.

В умовах курсу на євроінтеграцію та реформування Державної митної служби, особливого значення для України набуває дослідження та адаптація провідних міжнародних практик цифрової трансформації. Ґрунтовний аналіз досвіду світових країн дозволяє виокремити дієві інструменти модернізації національної митної системи, визначити потенційні ризики їх запровадження та розробити оптимальні напрями розвитку цифрових рішень з метою посилення митної безпеки країни [70].

У різних країнах світу цифрова трансформація сучасних митних адміністрацій характеризується наявністю ряду повторюваних елементів,

серед яких найефективнішими став перехід до безпаперового документообігу (e-Customs); запровадження «єдиного вікна» (Single Window); застосування систем управління ризиками; використання штучного інтелекту (AI); аналітика великих даних (Big Data) та тестування блокчейну з метою відстеження ланцюгів постачань. Розглянемо світовий досвід цифрових трансформацій у митній сфері в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Світовий досвід цифрових трансформацій у митній сфері

№	Країна	Цифрові рішення	Результати
1.	Європейський Союз (країни ЄС)	Система електронного декларування (e-Customs), інтегровані митні інформаційні платформи, система «Authorized Economic Operator» (AEO)	Скорочення часу митного оформлення, підвищення прозорості процедур, гармонізація стандартів
2.	США	Система Automated Commercial Environment (ACE), інтеграція митних та прикордонних HSA-платформ	Підвищення міжвідомчої взаємодії, посилення контролю за імпортом та експортом
3.	Грузія	Повна електронізація митних сервісів, автоматизовані митні пости, електронні черги	Зниження корупційних ризиків, прискорення митного контролю, покращення бізнес-клімату
4.	Республіка Сінгапур	Система «TradeNet» (єдине електронне вікно для митних і торговельних процедур)	Значне прискорення обробки декларацій, зменшення людського фактора, підвищення конкурентоспроможності логістики
5.	Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ)	Блокчейн-платформи для контролю ланцюгів постачання, цифрові сервіси для бізнесу	Підвищення довіри до митних процедур, мінімізація шахрайства, скорочення часу перевірок

Джерело: складено автором на основі [67; 68; 69; 70; 73; 75].

Європейський Союз сьогодні є лідером у запровадженні цифрових трансформацій у сфері митної діяльності. Дієвим елементом даного підходу стало створення EU Single Window Environment for Customs (EU SWE-C),

формалізоване Регламентом ЄС 2022/2399. Серед основних завдань та цілей EU SWE-C варто виокремити наступні:

- формування єдиної цифрової платформи для обміну інформацією між митними органами, «компетентними не митними» органами (перевірчі служби у сфері екологічних, фітосанітарних та санітарних вимог) та економічними суб'єктами;

- зниження рівня адміністративного навантаження на бізнес. Наприклад, замість подання документів до декількох органів, економічні оператори будуть користуватися єдиною точкою доступу;

- забезпечення взаємодії (інтероперабельності) між національними митними інформаційними системами та спільними (унійними) системами, що працюють з не митними формальностями;

- збільшення рівня безпеки обміну даними, оскільки система спроектована з урахуванням конфіденційності, дані зберігаються в джерельних системах, а посередницька система CSW-CERTEX не зберігає їх після обробки;

- покращення контролю митних і не митних формальностей через автоматичну цифрову перевірку даних [79].

Загалом, досвід країн ЄС характеризується розвитком комплексної стратегії електронного митного адміністрування (e-Customs) та просуванням ініціативи зі створення Єдиного вікна для митниць (European Single Window Environment for Customs – SWE-C). Така практика передбачає міжвідомчу співпрацю на рівні держав-членів, гармонізацію даних, багаторічні плани (MASP-C) щодо переходу до безпаперового обміну, стандартизації повідомлень і спільних сервісів (наприклад, рішення для обміну статусами декларацій, загальні довідники тощо). Ці та подібні рішення в питаннях цифрової трансформації дозволяють підвищити прозорість, скоротити час оформлення та одночасно посилити управління ризиками [70].

Станом на 2025 рік, Україна вже має ІТ-стратегію митної трансформації (проект «e-Митниця»), що включає створення «єдиного вікна» та інтеграцію

ІТ-систем. Проте, перед країною постає ряд викликів, зокрема – це потреба імплементації європейських стандартів (наприклад, CSW-CERTEX), захист даних, організаційна та технічна готовність національних систем, а також фінансування запроваджень [13, с. 78-79].

Сполучені Штати Америки демонструють дієві цифрові рішення у митній сфері, зокрема, це реалізація програми Automated Commercial Environment (ACE) та інтеграція прикордонного контролю. Через платформу ACE відбувається обмін даними щодо вантажних маніфестів (морських, повітряних, наземних), митних декларацій, постоформлення (після процедури митного випуску), експорту, а також обмін з партнерськими урядовими агенціями (Partner Government Agencies (PGA)). Саме за допомогою ACE здійснюється автоматизація та централізація митної безпеки, покращення контролю та аналітики, ефективне управління митними платежами, інтероперабельність з іншими агентствами тощо [78].

Україна може скористатися ідеєю створення електронного єдиного вікна для митних формальностей, на прикладі ACE, з метою об'єднання митної обробки, державних агенцій та бізнес у єдиному цифровому просторі, що дозволить поліпшити управління ризиками через аналітику даних, шляхом підвищення митної безпеки.

Прикладом успішної митної трансформації в рамках малої держави стала Грузія, де цифровізація митних процедур поєдналася з адміністративною реформою. Запровадження системи ASYCUDA World та Single Window в Грузії значно підвищило ефективність митного контролю, сприяло скороченню часу оформлення вантажів, а також зниженню рівня корупційних ризиків [81].

Реалізація системи ASYCUDA World дає змогу обробляти декларації в режимі «без паперу» та забезпечує інтеграцію з інформаційними системами інших ліцензійних, сертифікаційних та дозвільних державних органів, що сприяє більш прозорому та динамічному митному адмініструванню, підвищенню надійності процесів та зменшенню корупційних можливостей.

Розробка та запровадження Single Window (єдиного вікна) забезпечує бізнесу можливість подачі документів, пов'язаних з митними формальностями, ліцензіями, сертифікатами та іншими видами контролю. Загалом, Грузія вже має функціональне національне «вікно» для електронного обміну документами при міжнародній торгівлі. Таким чином, Single Window забезпечує інтеграцію даних між митницею та іншим державними органами, що скорочує надмірне паперове навантаження та підвищує оперативність контролю [74].

Для України досвід Грузії має високу практичну цінність, оскільки він демонструє, як цифровізація може не тільки оптимізувати митні процеси, але й значно посилити митну безпеку, інтеграцію в міжнародні ланцюги торгівлі та підвищити прозорість. За зразком Грузії, Україна може наслідувати грузинський досвід щодо переходу на ASYCUDA World, особливо в частині управління ризиками, автоматизації декларацій, інтеграції сертифікатів та дозволів. До того ж, Україна може використовувати цей досвід для подальшої інтеграції української митниці з міжнародними митними системами (включно з NCTS). Доцільним для нашої держави стало б створення та вдосконалення національної платформи Single Window, яка об'єднуватиме не лише бізнес, митні, але й регуляторні та контрольні органи для електронного обміну документами. Для цього державі необхідно забезпечити інституційну підтримку (міжвідомчу координацію, комітети) для підтримки «єдиного вікна» в Україні, як це зроблено в Грузії.

Високий рівень розвитку у питаннях цифровізації митних процесів демонструє Республіка Сінгапур. Країна сформувала чітку інтеграцію між митницею, урядовими органами та діловим сектором. Митні процеси Сінгапуру вирізняються розробленням та запровадженням Networked Trade Platform (NTP), хмарних рішень, потужної ІТ-інфраструктури, а також активного розвитку культури даних [75].

Позитивні результати демонструє запровадження Networked Trade Platform (NTP), яка стала центральною цифровою екосистемою Сінгапуру.

Платформа об'єднує бізнесові та державні послуги: банківські процеси (trade finance), митні декларації, страхування, логістику та інші VAS (value-added services). NTP дозволяє застосовувати подані дані багаторазово, зокрема, дозвільні документи чи дані, введені в декларацію, можуть бути застосовані для інших процесів, що економить ресурси чи час. На додаток, платформа має «зону розробника» (developer portal), де сторонні компанії можуть створювати нові сервіси, користуватися відкритими інтерфейсами (API) та інструментами, що забезпечує гнучкість та стимулює інновації [68].

Дієвою стала розробка та вдосконалення хмарної інфраструктури Сінгапуру, що забезпечило переведення критичних регуляторних застосунків до хмари на AWS (Government Cloud). Як результат, така трансформація сприяла підвищенню стійкості систем, масштабованості, зниженню витрат на утримання операційних центрів та локальних серверів. Варто також підкреслити, що хмара забезпечує можливості для гнучкого розгортання нових сервісів, запровадження DevOps-практик та інтеграції аналітики в реальному часі [73].

На прикладі Сінгапуру, Україна може створити власний національний «торговий портал», який буде здатний об'єднати логістичні, митні, фінансові та регуляторні сервіси в єдиному цифровому просторі. На додаток, перенесення частини або всіх митних ІТ-систем на хмарні сервіси підвищить надійність, масштабованість та зменшить затрати на ІТ-інфраструктуру. Ефективним також може стати запуск пілотів з блокчейном або обміну даними із країнами-партнерами (електронні документи, сертифікати походження), що сприятиме підвищенню прозорості, довіри та оперативності митних процедур.

Цифрова трансформація митниці стала стратегічним пріоритетом державної політики Об'єднаних Арабських Еміратів (ОАЕ). Країна робить значні інвестиції у створення єдиних цифрових платформ, інтеграцію логістичних, митних і торговельних сервісів, а також у запровадження передових технологій, таких як: штучний інтелект (AI), блокчейн та аналітика даних.

ОАЕ запровадили MAMAR (Abu Dhabi) – «єдине вікно» для митних, торговельних і логістичних операцій. Загалом, платформа охоплює повітряні, морські, поштові та наземні шляхи. Платформа забезпечує понад 130 цифрових сервісів: сертифікати, попереднє митне оформлення, декларації, облік фінансових зобов'язань, квитки на транзит, статистику та інформаційні панелі, а також підтримує електронний обмін даними з портовими системами, що підвищує ефективність логістики [67]. У 2023 році Митна служба ОАЕ запустила цифрову платформу на базі блокчейну «Trade Chain», яка інтегрується з глобальними торговими блокчейн-мережами, що дозволяє прогнозувати терміни доставки, відстежувати вантажі в режимі реального часу, а також гарантує безпечний обмін інформацією між торговельними партнерами.

Завдяки реалізації цифрових трансформацій у сфері митної діяльності країні вдалося значно спростити бізнес-процеси, підвищили прозорість торгівлі та скоротили час оформлення в межах ОАЕ. До того ж інтеграція через блокчейн та AI підвищує рівень безпеки, сприяє проактивному контролю митних операцій та оптимізує ризик-управління. На додаток, цифровий досвід ОАЕ доводить, що завдяки ініціативам Smart Customs та Zero Bureaucrasy, країна спромоглася зміцнити позицію глобального хабу торгівлі, водночас зміцнивши ефективність та митну безпеку [69]. Варто підкреслити, що ОАЕ демонструють, як тісна співпраця між приватним сектором, портовими операторами та митницею приводить до значного скорочення фізичних візитів і викидів вуглекислого газу, а також до суттєвого підвищення результативності (MoU, дійсні угоди, інтеграція DP World тощо).

Для України досвід Об'єднаних Арабських Еміратів може стати успішним прикладом для наслідування, адже Україна може розробити власний аналог системи MAMAR або інтегрувати митні сервіси у вже наявні цифрові державні платформи задля об'єднання митних, торгових та логістичних послуг. Ефективним у діяльності митних служб стане розробка стратегій штучного інтелекту для прогнозування, управління ризиками та

«смартаудиту» на основі даних. Також доречним може стати запровадження блокчейну для контролю походження товарів, обміну сертифікатами та обліку транзитних операцій. На завершення, розвиток культури цифрових сервісів, зокрема, навчання митників, побудова довіри до електронних платформ серед бізнесу та підвищення цифрової грамотності призведуть до підвищення прозорості, довіри та оперативності митних процедур [82].

Таким чином, аналіз світового досвіду цифрових трансформацій у сфері митної діяльності свідчить, що запровадження інформаційно-комунікаційних технологій є одним із ключових чинників підвищення ефективності митного адміністрування та забезпечення митної безпеки. Приклади Європейського Союзу (EU e-Customs, Single Window Environment), США (Automated Commercial Environment – ACE), Сінгапуру, Грузії та Об'єднаних Арабських Еміратів демонструють високий рівень інтеграції цифрових платформ, автоматизацію процедур, централізацію даних і розвиток ризикоорієнтованих підходів до митного контролю.

В контексті євроінтеграційних процесів і посилення національної митної безпеки адаптація світового досвіду є стратегічно важливою для України. Найбільш доцільними напрямками запозичення є впровадження повноцінного цифрового «єдиного вікна», розвиток автоматизованого аналізу ризиків та електронного документообігу, а також інтеграція митних інформаційних систем з іншими державними реєстрами. Разом з тим успішність таких трансформацій залежить від інституційної спроможності державних органів, рівня цифрової компетентності персоналу та стабільності нормативно-правової бази.

3.2 Перспективи використання інноваційних цифрових технологій у діяльності ДМСУ

В умовах глобальної диджиталізації та збільшення обсягів міжнародної торгівлі, світові митні адміністрації дедалі активніше запроваджують

інноваційні цифрові технології з метою спрощення митних процедур, підвищення ефективності контролю та посилення національної безпеки [8, с. 31]. Для України, яка перебуває на шляху до євроінтеграції та адаптації митного законодавства до стандартів ЄС, цифрова трансформація Державної митної служби України є не лише інструментом модернізації, а й стратегічною необхідністю.

Варто зазначити, що збільшення кількості сучасних викликів, зокрема зростання кіберзагроз, митних правопорушень, ризиків контрабанди тіньових схем у зовнішньоекономічній діяльності України, вимагають переходу від традиційних методів митного адміністрування до інтелектуальних цифрових рішень, запровадження яких демонструє позитивний світовий досвід. Серед інноваційних цифрових технологій досить перспективним є застосування штучного інтелекту (Artificial Intelligence – AI), машинного навчання, великих даних (Big Data), блокчейну, Інтернету речей (IoT) та автоматизованих аналітичних платформ, що, у майбутньому, забезпечить нові можливості для підвищення прозорості митних процедур, ефективності управління ризиками та оперативності прийняття рішень.

Л. Сарана, В. Литвінець та інші дослідники підкреслюють, що основні перспективи застосування інноваційних цифрових технологій у діяльності ДМСУ полягають у формуванні єдиного інтегрованого цифрового середовища митного контролю, переході до сервісно орієнтованої моделі взаємодії з бізнесом, а також у збільшенні здатності держави своєчасно виявляти та нейтралізувати загрози митній безпеці [56; 18, с. 38]. У вказаному контексті особливої актуальності набуває дослідження умов, напрямів та інструментів дієвого запровадження цифрових інновацій у митну практику України.

Одним з ефективних інструментів впровадження інноваційних цифрових технологій у процеси управління митними ризиками стала технологія штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання (МН). Підкреслимо, що необхідність використання ШІ та МН у митному ризик-менеджменті полягає в наступних аспектах:

- по-перше, згідно з даними Світової організації митниці (WCO), ШІ та МН входить до трійки ключових технологій майбутнього в рамках проєкту Smart Customs;

- по-друге, працівники митної адміністрації стикаються зі значною кількістю транзакцій та декларацій, що ускладнює ручний аналіз ризиків, натомість штучний інтелект та машинне навчання дозволяють автоматизовано профілювати потенційно ризикові вантажі, на основі шаблонів та історичних даних, збільшуючи оперативність та точність контролю;

- по-третє, дані світової організації митниці свідчать, що запровадження таких технологій сприяє збільшенню ефективності управління ризиками, гарантує прозорість та покращення рішення щодо здійснення митного контролю [82].

Уряд України вже інтегрував елементи ШІ та аналітики ВІ в новій Автоматизованій системі управління ризиками (АСУР) ДМСУ, що забезпечило можливість кластеризувати декларації за «червоними кластерами» ризику та виявляти системні патерни підозрілих відправлень. Таким чином, Державна Митна Служба активно використовує генеративні моделі ШІ у верифікації даних митних декларацій (наприклад, описів та імен), що, в результаті, значно скорочує час перевірок і зменшує навантаження на інспекторів. Саме тому, ДМСУ варто розвивати дані технології та активно запроваджувати пілотні проєкти із використанням ML-моделей з метою прогнозування ризику при великих потоках ЗЕД, задля зосередження митних ресурсів на найбільш ймовірних порушеннях [27].

Світовий досвід доводить, що впровадження технології ШІ та МН в ДМСУ призведе до наступних покращень:

- покращення рівня митної безпеки, оскільки аналітика та прогнозування даних забезпечить можливість більш оперативно реагувати на потенційні контрабандні та інші ризики;

- збільшення точності ризик-профілювання призведе до зниження кількості хибнопозитивних оглядів та зменшення навантаження на інспекторів;

- збільшення рівня прозорості та довіри до митних органів, адже застосування ШІ може стати аргументом ефективності та сучасності митної системи для громадськості та бізнесу;

- економія ресурсів, яка забезпечить автоматизацію аналізу декларацій, що дозволить зосередити людську працю на критичних випадках;

- формування відповідної політики даних з відповідними стандартами для безпеки (кібербезпека), зберігання та згоди на використання даних, а також дотримання етичних правил застосування моделей ШІ (відповідальність, прозорість, захист від упереджень тощо) [13, с. 21].

Досить важливі перспективи пов'язані з використанням технології блокчейн у сфері митного адміністрування України. В сучасному світі технологія блокчейн є однією з найбільш перспективних інновацій у галузі митного адміністрування та державного управління завдяки своїм ключовим характеристикам, серед яких: незмінність даних, децентралізованість, прозорість та високий рівень криптографічного захисту інформації. Варто зазначити, що в митній сфері вказані властивості формують передумови для формування якісно нового рівня довіри між бізнесом, державними органами та міжнародними партнерами.

Окремої уваги потребує запровадження блокчейну в діяльності ДМСУ є забезпечення прозорості та відстежуваності зовнішньоторгівельних операцій. Підкреслимо, що запис даних про сертифікати походження товарів, митні декларації, інвойси та транспортні документи у розподілений реєстр робить неможливим їх несанкціоноване знищення або коригування, що значно зменшує ризики фальсифікації документів, корупційних дій та маніпуляцій із митною вартістю товарів [77].

Серед перспективних напрямків також варто виокремити інтеграцію блокчейн-технологій із системами «єдиного вікна» та міжнародними митними

інформаційними платформами, що гарантуватиме безшовний обмін даними з митними органами інших країн, фінансовими установами та міжнародними логістичними операторами. В контексті інтеграції до європейського митного простору та розвитку транзитного потенціалу така інтеграція призведе виключно до позитивних результатів.

Не менш дієвим стане автоматизація митних процедур через смартконтракти, оскільки вони дозволяють автоматично виконувати окремі етапи митного оформлення (перевірка відповідності документів, нарахування митних платежів, запуск процедур контролю) після настання заданих умов. Для України у перспективі, це призведе до мінімізації суб'єктивного втручання посадових осіб, скорочення часу митного оформлення та підвищення передбачуваності митних рішень.

Окрему перспективу становить запровадження блокчейну у сфері контролю за митними пільгами та преференційними режимами, оскільки, завдяки незмінності записів можна запобігти маніпуляціям та зловживанням із походженням товарів, а також забезпечити контроль цільового використання пільг [79].

Таким чином, використання технології блокчейн у сфері митного адміністрування України має значний потенціал для формування прозорої, автоматизованої та довірчої системи митного контролю, що відповідає сучасним вимогам цифрової економіки та міжнародним стандартам.

Інтеграція технологій Інтернету речей у систему митного контролю України є досить перспективним напрямом розвитку цифрових технологій, оскільки застосування «розумних» пломб, сенсорних систем та GPS-трекерів дозволить здійснювати безперервний моніторинг переміщення товарів, стану транспортних засобів та контейнерів, що значно підвищить рівень ефективності транзитного контролю та знизить рівень можливостей для маніпуляцій.

Серед технологій Інтернету речей варто виокремити електронні пломби нового покоління (e-seals), які здатні фіксувати будь-які спроби розкриття

контейнера чи транспортного засобу. Такі пристрої здатні автоматично передавати сигнали митним інформаційним системам, що, в результаті, знижує корупційні ризики та значно скорочує потребу в фізичних перевірках.

У митній сфері України технології Інтернету речей здатні відкрити широкі можливості для зміцнення митної безпеки, забезпечення прозорості логістичних процесів та збільшення ефективності контролю за переміщенням товарів через кордон. Прикладом для застосування «розумні» контейнери (smart containers), обладнаних GPS-трекерами та сенсорами вологості, температури, вібрації й відкриття дверей. Застосування таких систем гарантує можливість митним органам відстежувати маршрут переміщення вантажів у режимі реального часу та оперативно виявляти спроби несанкціонованого втручання [79].

На додаток, перспективним є застосування технології Інтернету речей задля автоматизації митної інфраструктури, тобто, розробки «розумних» пунктів пропуску, де сенсорні системи здійснюють ідентифікацію транспортних засобів, шляхом зчитування номерних знаків, виконанням вагового контролю та скануванням вантажів без зупинки руху, що сприятиме скороченню часу митного оформлення і, відповідно, зменшенню черг на кордоні. Таким чином, інтеграція Інтернету речей у діяльність Державної митної служби України може стати інструментом наближення митної системи до стандартів ЄС, зменшення людського фактора та підвищення прозорості митних процедур.

Досить перспективним напрямом розвитку цифрових трансформацій ДМСУ є запровадження хмарних технологій (cloud computing) для створення єдиних цифрових платформ обміну даними між митними органами, іншими державними структурами та міжнародними партнерами. Таким чином, основні перспективи застосування хмарних технологій для ДМСУ полягають у наступному:

- Масштабованість і гнучкість ІТ-систем. Загалом, хмарна модель дає змогу швидко масштабувати ресурси під потреби (наприклад, пікові

навантаження при зростанні потоку експорту чи імпорту). На додаток, хмарні сервіси здатні забезпечувати гнучку інтеграцію модулів, оскільки кожен сервіс – незалежний, легко модернізується без зупинки всієї системи.

- Скорочення витрат та оптимізація ІТ-інфраструктури. Хмара може виконувати роль сховища для зберігання великих масивів даних (історія транзакцій, реєстри, декларації), що робить дані централізовано та безпечніше доступними.

- Покращення взаємодії та доступності (диджиталізація сервісів). Зазначимо, що хмара забезпечує можливість для створення вебпорталів, онлайн-сервісів для громадян та бізнесу, що робить митні послуги більш зручними й доступними. Крім того, хмарні технології надають доступ до систем із різних точок, що є досить важливим для співробітників, які працюють із різних митних пунктів або регіонів.

- Підтримка аналітики, інтеграції та масштабних ІТ-рішень. Хмарні технології можна застосовувати для спільних баз даних, ризик-менеджменту, розгортання інтелектуальних систем аналізу даних, великої аналітики, API-інтеграції з іншими держреєстрами та міжнародними платформами.

- Покращення надійності, стійкості та безпеки інформаційних систем. Перехід на хмару знижує рівень виникнення ризиків, пов'язаних з фізичним пошкодженням обладнання або втратами даних через крадіжку, апаратні збої, стихійні лиха тощо [76].

Таким чином, хмарні технології мають значний потенціал для модернізації діяльності ДМСУ, оскільки вони здатні забезпечити гнучку, економічну, безпечну та масштабовану ІТ-інфраструктуру, необхідну цифровізації митних процесів, підвищення прозорості та автоматизації процедур. При належному ризик-менеджменті, забезпеченні кібербезпеки та юридичної бази, хмара може стати базою для створення сучасної, ефективної та адаптивної митної системи, що відповідає потребам часу та європейським стандартам.

На завершення, окремої уваги заслуговує використання біометричних технологій у сфері прикордонного та митного контролю. Системи розпізнавання відбитків пальців та обличчя дозволяють прискорити процедури контролю, збільшити рівень ідентифікації осіб та посилити безпеку на державному кордоні.

У підсумку, перспективи використання інноваційних цифрових технологій у діяльності Державної митної служби України свідчать про значний потенціал трансформації митної системи на засадах інтелектуалізації, цифровізації та автоматизації управлінських і контрольних процесів. Запровадження таких технологій, як штучний інтелект і машинне навчання, Інтернет речей, блокчейн та хмарні обчислення, формує передумови для прискорення митних процедур, підвищення ефективності митного адміністрування, зниження рівня суб'єктивізму в прийнятті рішень і мінімізації корупційних ризиків.

Використання сучасних цифрових інструментів сприяє підвищенню прозорості діяльності митних органів, зміцненню їх аналітичної спроможності, забезпеченню безперервності обробки даних та інтеграції з національними й міжнародними інформаційними системами. В результаті, це формує більш сприятливі умови для зовнішньоекономічної діяльності, покращує якість сервісів для бізнесу та громадян, а також наближує митну систему України до стандартів Європейського Союзу.

3.3 Рекомендації щодо підвищення ефективності цифрових трансформацій ДМСУ для зміцнення митної безпеки України

Сучасний етап розвитку ДМСУ характеризується активним запровадженням цифрових технологій. Проте, попри наявність позитивних зрушень у напрямі запровадження електронного декларування, функціонування системи «єдиного вікна», інтеграції з міжнародними інформаційними платформами та застосування цифрових сервісів, цифровий

розвиток державної митної служби України все ще супроводжується певними проблемами. Серед них варто виокремити нерівномірність технічного забезпечення регіональних митниць, недостатню інтегрованість інформаційних систем, фрагментарність запроваджених рішень, обмежений рівень автоматизації аналітичних процесів, а також потребу в підвищенні цифрових компетентностей персоналу та посиленні рівня кібербезпеки.

Дослідження світового досвіду цифрових трансформацій у митній сфері, а також аналіз перспективних інноваційних технологій (блокчейну, ШІ, Інтернету речей, хмарних сервісів тощо) дає підстави стверджувати, що подальше вдосконалення цифрової митниці в Україні є критично необхідним. Варто зазначити, що ефективність цього процесу залежить від системності реалізації рішень, врахування національних умов функціонування митної системи та чіткої стратегічної орієнтації.

Звертаючи увагу на зазначене, особливої актуальності набуває розроблення практичних рекомендацій, які спрямовані на прискорення та оптимізацію цифрових перетворень у діяльності державної митної системи України. Розроблення комплексу рекомендацій має базуватися на поєднанні українських реалій та міжнародного досвіду, враховувати організаційно-управлінські та технологічні аспекти, а також бути орієнтованим на досягнення реального підвищення рівня митної безпеки, ефективності роботи та прозорості процедур митних органів, що дозволить не лише модернізувати систему митного адміністрування, а й збільшити її здатність протидіяти сучасним загрозам та відповідати міжнародним стандартам функціонування митних органів [55].

Важливим є розроблення та запровадження єдиної стратегії цифрової трансформації ДМСУ, узгодженої зі стратегією цифрового розвитку України, стандартами Всесвітньої митної організації (WCO) та Угодою про асоціацію з ЄС. Процес розроблення стратегії доцільно реалізувати поетапно.

Перший етап передбачає проведення комплексного аудиту наявного стану цифрової інфраструктури ДМСУ. Підкреслимо, що аудит полягає в

аналізі наявних інформаційних систем, виявленні рівня їх інтеграції, кадрового потенціалу, кіберзахисту та правового забезпечення. Такий аудит забезпечить виявлення основних проблем, технологічних розривів, а також дозволить визначити найбільш уразливі ділянки митної системи з погляду ефективності та безпеки.

На наступному етапі варто визначити стратегічні цілі та завдання цифрової трансформації митної служби, наприклад:

- максимальне скорочення паперового документообігу та повна цифровізація митних процедур;
- інтеграція митної служби з інформаційними платформами інших державних органів України та міжнародних торговельних і митних систем;
- посилення функціональних можливостей системи управління ризиками на основі аналізу великих масивів даних та технологій штучного інтелекту;
- збільшення рівня прозорості митних операцій та мінімізація корупційних ризиків;
- посилення кібербезпеки митних інформаційних ресурсів.

Наступним кроком варто реалізувати поєднання організаційного, технологічного та правового компонента, оскільки окрім модернізації програмного забезпечення та технічної бази, потрібно передбачити зміни в управлінській структурі ДМСУ, формування спеціалізованих підрозділів із цифрового розвитку, а також оновлення та вдосконалення нормативно-правової бази, що регламентує обмін даними, електронну взаємодію та використання інноваційних технологій у митній діяльності.

Особливу увагу варто також приділити етапу підготовки та підвищення кваліфікації митних працівників, адже навіть найсучасніші технологічні рішення не можуть бути ефективно реалізовані без належного рівня цифрової компетентності персоналу митної служби. У цьому контексті важливе значення має затверджений професійний стандарт «Інспектор митний», який офіційно затверджено наказом ДМСУ у 2025 році та зареєстровано в Реєстрі

професійних стандартів України. Професійний стандарт окреслює сучасні вимоги до компетентностей, знань, умінь і навичок посадових осіб митних органів, орієнтовані на ефективне виконання службових обов'язків та реалізацію найкращих міжнародних практик у сфері митної справи.

Попри те, що професійний стандарт безпосередньо не містить окремого переліку цифрових навичок чи формулювання «діджиталізації», логічно припускати, що реалізація його вимог передбачає набуття митними працівниками широкого спектру компетентностей, необхідних для роботи в умовах цифрових трансформацій. Насамперед йдеться про володіння сучасними інформаційними системами, інтегрованими ІТ-рішеннями для автоматизованого митного оформлення, електронними сервісами контролю та обробки даних, уміння працювати з електронними документами, цифровими платформами та базами даних, а також організувати інформаційний обмін на основі міжнародних стандартів. Ці компетентності безпосередньо пов'язані зі стратегією цифровізації митних процесів та повинні бути інтегровані в систему професійної підготовки й оцінювання персоналу.

Завершальним етапом має стати запровадження механізмів моніторингу та оцінки ефективності реалізації розробленої Стратегії, який полягає у використанні чітких показників результативності (KPI), регулярному оновленні планів дій, аналізі досягнутих результатів та оперативному коригуванню напрямів цифрового розвитку у відповідь на зміну внутрішніх і зовнішніх умов [63].

Наступним важливим напрямом підвищення ефективності цифрових трансформацій ДМСУ для зміцнення митної безпеки України є поглиблення інтеграції національних митних інформаційних систем з міжнародними платформами такими, як: бази даних Всесвітньої митної організації (WCO), системи Європейського Союзу (наприклад, NCTS, ICS2, ECS), а також інші глобальні платформи моніторингу товарообігу. Такий крок сприятиме оперативному обміну даними про транспортні засоби, товари, а також значною мірою зміцнить можливості протидії ухиленню від сплати митних

платежів, міжнародній контрабанді та іншим транснаціональним загрозам. На додаток, поглиблення інтеграції національних митних інформаційних систем із міжнародними платформами є стратегічно важливим кроком для ДМСУ, який дозволить посилити безпеку державного кордону, оптимізувати митні процедури, сприятиме підвищенню рівня цифрової зрілості митної служби та дозволить зміцнити позиції України у світовій системі міжнародної торгівлі.

Окремої уваги потребує запровадження технології блокчейн у процесі митного документування та відстеження руху товарів. Варто зазначити, що розроблення незмінного та прозорого ланцюга записів про митні операції призведе до наступних результатів:

- підвищення рівня довіри до митних даних;
- зменшення ймовірності їх фальсифікації;
- забезпечення більшої прозорості усіх етапів митного оформлення.

Таким чином, блокчейн може бути ефективним рішенням у контролі митної вартості, походження товару та дотримання торгівельних обмежень, а також, це є стратегічним напрямом інноваційного розвитку державної митної служби України, який має потенціал суттєво посилити контроль за зовнішньоекономічною діяльністю, забезпечити прозорість митних процедур та зміцнити митну безпеку держави [5].

Наступною рекомендацією є вдосконалення системи управління митними ризиками на основі штучного інтелекту та Big Data. Зазначимо, що ДМСУ варто розширити використання алгоритмів машинного навчання для автоматизації аналізу митних декларацій, прогнозування ризиків та виявлення аномальних моделей поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Такий підхід дозволить перейти від вибіркового перевірок до повністю динамічної, адаптивної моделі контролю, що значно збільшить рівень ефективності митних процедур та скоротить людський фактор у прийнятті рішень. Варто зазначити, що вдосконалення системи управління митними ризиками на основі штучного інтелекту та Big Data є головним напрямом цифрової модернізації Державної митної служби України, оскільки це

дозволяє перейти від реактивної моделі митного контролю до проактивної, що не лише виявляє порушення, а й попереджає їх, сприяючи зміцненню митної безпеки та підвищенню ефективності всієї системи митного адміністрування.

Важливим кроком у процесі цифрової модернізації є інтеграція технологій Інтернету речей. У сфері митної діяльності IoT-технології здатні гарантувати безперервний контроль за переміщенням товарів, контейнерів та транспортних засобів на всіх етапах міжнародного логістичного ланцюга – від пункту відправлення до кінцевого пункту призначення. Серед основних інструментів такої інтеграції варто виокремити «розумні» пломби, GPS-трекери, RFID-мітки, температурні, вібраційні та вагові сенсори, які здатні фіксувати зміну параметрів перевезення та миттєво передавати ці дані до інформаційних систем митної служби. Загалом, запровадження IoT-технології у систему митного контролю надає можливість:

- виконувати моніторинг місцеперебування вантажів у режимі реального часу, що суттєво мінімізує ризики несанкціонованого розкриття контейнерів та контрабанди;
- автоматизувати процедури контролю, зменшуючи вплив людського фактора та корупційних ризиків;
- фіксувати будь-яке втручання в процес транспортування товарів (зміна маршруту, розпечатування контейнера, порушення температурного режиму тощо);
- збільшити рівень прозорості ланцюгів постачання, що особливо важливо при перевезенні небезпечних, підакцизних або цінних вантажів;
- мінімізувати час митного оформлення шляхом одержання вірогідної інформації в режимі онлайн [63].

Особливу увагу варто також приділити підготовці кадрів для цифрової митниці, адже успішна цифрова трансформація митної сфери неможлива без створення висококваліфікованого кадрового потенціалу, який здатний забезпечувати розроблення, запровадження та ефективну експлуатацію сучасних цифрових технологій. Сучасні нові умови функціонування митних

органів потребують не лише економічних та правових знань, а й володіння аналітичним мисленням, цифровими компетентностями, вміння працювати з великими масивами даних, алгоритмами штучного інтелекту, автоматизованими інформаційними системами та сучасними інструментами кібербезпеки.

Підкреслимо, що сучасний висококваліфікований працівник митниці має поєднувати класичні професійні знання з цифровими навичками. Серед провідних компетентностей працівників «цифрової митниці» варто виокремити наступні (подані на рис. 3.2)

Рис. 3.2. Провідні компетентності працівників «цифрової митниці»

Джерело: складено автором на основі [5; 55].

Таким чином, персоналу ДМСУ рекомендовано запровадити систему безперервного навчання з питань цифрових технологій, аналітики даних, кібербезпеки, застосування AI та хмарних сервісів, оскільки підвищення цифрових компетентностей митників є головною умовою успішності будь-якої технологічної трансформації.

В умовах постійного зростання кіберзагроз особливого значення набуває посилення системи кібербезпеки діяльності митної служби України. Тому доцільним також буде запровадити:

- модернізацію технічної інфраструктури – запровадження сучасних систем захисту мережі (системи виявлення і запобігання вторгненням – IDS/IPS, firewall нового покоління, анти-DDoS платформи), шифрування даних при передачі та збереженні;
- використання технологій штучного інтелекту з метою виявлення аномальної поведінки в системах та прогнозування потенційних атак;
- розроблення та вдосконалення центрів моніторингу безпеки (Security Operations Center – SOC), які в режимі реального часу аналізуватимуть інциденти інформаційної безпеки та гарантуватимуть оперативне реагування;
- резервне копіювання даних і побудова стійких до відмов систем (disaster recovery, backup, geographically distributed data centers);
- регулярне проведення аудиту інформаційної безпеки, тестів на проникнення (penetration testing) та оцінювання вразливостей із залученням незалежних експертів [61].

Загалом, посилення системи кібербезпеки ДМСУ має носити випереджальний та системний характер. Забезпечення високого рівня захисту інформаційних ресурсів ДМСУ є не лише технічним завданням, а важливим елементом гарантування національної безпеки, довіри громадян до цифрових реформ у митній сфері та економічної стабільності країни.

Не менш важливим є розширення електронних сервісів для бізнесу завдяки вдосконаленню функціонування «єдиного вікна», інтеграції митних, спрощення електронного декларування, податкових і логістичних платформ. В результаті, це призведе не лише до підвищення рівня добровільного дотримання митного законодавства, а й мінімізації корупційних ризиків завдяки зменшенню безпосередніх контактів з посадовими особами.

Зважаючи на вище зазначене можна стверджувати, що підвищення ефективності цифрових трансформацій ДМСУ має базуватися на

комплексному підході, який поєднує технологічні інновації, нормативно-правове вдосконалення, розвиток людського капіталу та активну міжнародну інтеграцію. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме зміцненню митної безпеки України, підвищенню прозорості митних процедур та адаптації національної митної системи до сучасних глобальних викликів.

ВИСНОВКИ

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню розвитку цифрових трансформацій ДМСУ як основи забезпечення митної безпеки України. У процесі здійснення дослідження зроблено такі висновки:

1. Розвиток цифрових трансформацій у системі публічного управління є закономірною відповіддю на глобальні зміни, технологічний прогрес та зростання суспільних вимог до якості державних послуг. Діджиталізація, цифровізація та цифрова трансформація поступово змінюють традиційні управлінські моделі, переводячи їх у площину більшої відкритості, ефективності та клієнтоорієнтованості.

2. Сучасна митна безпека є багатокомпонентною системою, яка поєднує класичні методи контролю, управління ризиками, правове та інституційне регулювання з передовими цифровими технологіями. Забезпечення митної безпеки в умовах цифровізації набуває стратегічного значення для захисту економічних інтересів держави та стабільності фінансової системи. Використання сучасних цифрових інструментів, систем управління ризиками, електронного декларування й аналітичних платформ дозволяє підвищити ефективність митного контролю та зменшити корупційні ризики й вплив людського чинника.

3. Нормативно-правове забезпечення цифрових трансформацій створює правовий фундамент для модернізації публічного управління й митної справи в Україні. Сформована система законів, стратегій та концепцій забезпечує легітимність електронних сервісів, регламентує цифрові процедури та уможливорює інтеграцію національних практик із європейськими стандартами. У сукупності це дозволяє стверджувати, що ефективне поєднання правового регулювання, інституційної спроможності та технологічних інновацій є ключовою умовою сталого розвитку цифрового публічного управління і зміцнення митної безпеки держави.

4. Аналіз функціонування Державної митної служби України в умовах цифровізації свідчить, що сучасний етап розвитку митної системи позначений масштабними процесами цифрової трансформації, які стали відповіддю на виклики глобалізованої економіки, воєнного стану, а також зростання суспільних запитів щодо прозорості й безпеки державних інституцій. Процес цифрової модернізації, започаткований ще у 2008 році з формування концепції «Електронної митниці», поступово трансформувався у створення комплексної ІТ-екосистеми. Вона охоплює електронне декларування, механізм «Єдиного вікна», автоматизовані інструменти митного контролю, функціонування ЄАІС, а також інтеграцію з європейськими інформаційними системами, зокрема NCTS.

5. Сучасний етап цифрових перетворень ДМСУ вирізняється комплексним і послідовним характером, а також виразною орієнтацією на впровадження європейських підходів до митного адміністрування. Протягом 2022–2025 років Службі вдалося сформувати фундаментальні елементи цифрової інфраструктури, запустити основні електронні сервіси, налагодити інтеграцію з європейськими інформаційними платформами та істотно автоматизувати ключові митні процедури.

6. Здійснення цифрової трансформації ДМСУ відбувається в умовах низки системних труднощів. Серед них провідними залишаються недостатній рівень міжвідомчої інтеграції електронних платформ, недосконалість нормативно-правової бази, а також суттєві диспропорції в технічному забезпеченні митної інфраструктури та зростання кіберризиків. Важливими викликами є дефіцит цифрових компетентностей у частини персоналу, потреба в безперервному підвищенні кваліфікації митних службовців і необхідність збереження оптимальної рівноваги між автоматизацією процесів та ефективним людським контролем.

7. Світовий досвід цифрових трансформацій у митній сфері засвідчує, що цифровізація є ключовим інструментом підвищення рівня прозорості процедур, ефективності митного контролю та рівня митної безпеки.

Запровадження систем «єдиного вікна», інтегрованих цифрових платформ і автоматизованого управління ризиками в країнах ЄС, США, Сінгапурі, Грузії та ОАЕ демонструє позитивний вплив на швидкість і якість митного адміністрування. Для України адаптація цих практик є необхідною умовою модернізації діяльності ДМСУ та зміцнення національної безпеки, особливо в контексті євроінтеграції та розвитку цифрової держави.

8. Перспективи використання інноваційних цифрових технологій у діяльності ДМСУ пов'язані з переходом до інтелектуальних автоматизованих систем, що поєднують технології штучного інтелекту, аналітику великих даних, блокчейн, IoT та хмарні рішення. Реалізація цих напрямів дасть змогу не лише підвищити ефективність митного адміністрування, а й суттєво зміцнити систему митної безпеки України в умовах сучасних глобальних викликів.

9. Підвищення ефективності цифрових трансформацій державної митної служби України має базуватися на комплексному підході, який поєднує нормативно-правове вдосконалення, технологічні інновації, розвиток людського капіталу та активну міжнародну інтеграцію. Реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме підвищенню прозорості митних процедур, адаптації національної митної системи до сучасних глобальних викликів та зміцненню митної безпеки України загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаманова Н., Луняченко І. До питання цифровізації публічного управління в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2024 № 68. С. 4–11.
2. Білоус С.П., Чепіль В.О. Використання інформаційних технологій для підвищення ефективності публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 21. С. 189–194.
3. Бліщук К. Європейські вектори вдосконалення митної політики і України. *Економіка та суспільство*. 2023. №48. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-30>
4. Борейко Н. М., Параниця С. П. Забезпечення митної безпеки в діяльності митних органів. *Modern economics*. 2020. № 21. С. 24–29.
5. Борса В., Терейчук Ю. Цифровізація митниці як чинник розвитку міжнародної торгівлі. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2024. №2(14). С. 355–367.
6. Брачук А.О. Особливості забезпечення митної безпеки та митних процесів в умовах спрощення митних процедур. *Lex Portus*. 2017. № 1 (3). С. 156–167. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/7798/Brachuk%20LP1-2017.pdf?sequence=1>. (дата звернення: 10.11.2025)
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і головн. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
8. Герчаківський С. Д. Митне адміністрування: навч.-метод. посіб. Тернопіль: Вектор, 2020. 328 с.
9. Державна митна служба України: офіційний вебсайт. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 10.11.2025).
10. Деякі питання цифрового розвитку. Розпорядження від 30 січня 2019 р. № 56. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

11. Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (Multiannual strategic plan for electronic customs, MASP-C). URL: https://customs.gov.ua/web/content/11899?access_token=21cb723d-cee2-4be0-8c1cfb50e4a23e36&unique=483 (дата звернення: 10.11.2025).

12. Єфремов А.О., Ковальчук І.О. Використання Big Data у процесах публічного управління: сучасні тенденції та перспективи. *Публічне управління: теорія та практика*. 2022. № 3 (29). С. 45–53.

13. Іщук Ю. А., Шемчук А. В. Упровадження електронної системи митного оформлення в Україні: переваги та недоліки. *Бізнес Інформ*. 2024. №11. С. 18–25.

14. Квітка С., Корсун В., Магиляс Ю. Цифрова трансформація публічного управління: перспективні напрямки досліджень. *Public administration aspects*. 2024. № 12 (3). С. 50–58.

15. Коломієць Г. Митна безпека держави: сучасні виклики та стратегічні напрями вдосконалення. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 1. С. 250–256. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-37>.

16. Кудлай В. Г. Сучасні реалії та вектори розвитку ринку праці в умовах цифровізації. *Бізнес-аналітика: моделі, інструменти та технології*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 2–4 берез. 2022 р. / М-во освіти і науки України, Нац. авіац. ун-т, Ф-т економіки та бізнес-адміністрування; [орг. ком.: Касьянова Н. В., Кудлай В. Г.]. Київ: НАУ, 2022. С. 94–97.

17. Кузьменко Ю. О. Проблеми професіоналізації державних службовців у контексті компетентнісної парадигми освіти. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2015. №1. С. 83–87.

18. Литвинець В. І. Митне адміністрування в умовах діджиталізації економіки. Тернопіль, 2021. 62 с.
19. Мацедонська Н.В., Коваленко В.В., Штефан Л.Б. Модернізація митної діяльності з використанням інформаційних технологій. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal> (дата звернення: 01.12.2025).
20. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 року № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 44-45, 46-47, 48. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>. (дата звернення: 10.11.2025)
21. Міхровська М.С. Діджитизація, діджиталізація, цифрова трансформація: зміст та особливості. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2021. № 1. С. 128–130.
22. Ніколайчук О. Цифровізація як ключовий тренд євроінтеграції української митниці. *Укрінформ*. 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubrictechnology/3786333-cifrovizacia-ak-klucovij-trend-evrointegracii-ukrainskoimitnici.html> (дата звернення: 01.12.2025).
23. Остапенко В. М., Гунько К. І. Функціонування NCTS в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. №11. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15399002>
24. Пашко П.В., Бережнюк І.Г. Митна політика та митна безпека України. Державний науково-дослідний інститут митної справи. Серія «Митна справа в Україні». Хмельницький. 2013. 338 с. URL: elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/4862/1/Mytna_polityka.pdf. (дата звернення: 10.11.2025).
25. Пашко П.В., Пісной П.Я. Митна політика та митна безпеки України. *Фінанси України*. 2016. № 1. С. 74–85.
26. Петрова Л.І. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у сфері публічного управління: успішні кейси впровадження. *Наукові записки з управління*. 2021. №5. С. 103–111.

27. Питання цифрового розвитку, цифрових трансформації і цифровізації. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/tsyfrovyyurozvytok> (дата звернення: 23.11.2025).

28. Пігарев Ю, Костенюк Н. Діджиталізація публічного управління як чинник цифрової трансформації України. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. №2 (83). С. 92–96.

29. Про державну підтримку розвитку індустрії програмної продукції: Закон України від 16.10.2012 року № 5450-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5450-17#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

30. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 року № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

31. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 року № 851-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

32. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020 № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

33. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

34. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 року № 675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>ю. (дата звернення: 10.11.2025).

35. Про забезпечення реалізації деяких питань цифрового розвитку: Наказ Державного агентства з питань електронного урядування України 9 квітня від 2019 р. № 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0024883-19#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

36. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

37. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

38. Про інформацію: Закон України від 02.10.2022 року № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

39. Прокудін Г.С., Чупайленко О.А., Козлов А.К., Рой М.П., Колесник Ю.О. Актуальні проблеми підвищення якості митних послуг. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2025. №4(5). С. 16–22.

40. Про національну безпеку: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2469-19?utm_source=chatgpt.com. (дата звернення: 10.11.2025).

41. Про національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 року № 2807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

42. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

43. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15.07.2021 № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

44. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні. Розпорядження від 20 вересня 2017 р. № 649-р. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#n14>. (дата звернення: 10.11.2025).

45. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження від 8 листопада

2017 р. № 797-р. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

46. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження від 17 січня 2018 р. № 67-р. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

47. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2030 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження від 17 листопада 2021 р. № 1467-р. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text>. (дата звернення: 10.11.2025).

48. Про хмарні послуги: Закон України від 17.02.2022 № 2075-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2075-20#Text> (дата звернення: 10.11.2025).

49. Пудрик Д. В. Поняття «митна безпека» в сучасній юридичній науці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2016. № 24. С. 106-108.

50. Разумей Г.Ю., Разумей М.М. Діджиталізація публічного управління як складник цифрової трансформації України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 2 (25). С. 139–145.

51. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.08 р. No 1236-р «Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1236-2008-%D1%80#Text> (дата звернення: 24.10.2025).

52. Рижикова А. Р. Запобігання корупції в системі митної політики та економічної безпеки України. *Світовий досвід публічного регулювання зовнішньоекономічної діяльності: митна безпека та протидія корупції:*

матеріали I Міжнародн. наук.-практ. конф. (31 травня 2024 року). Дніпро, 2025.

53. Рижикова А. Р. Цифрова трансформація Державної митної служби України як ключовий чинник забезпечення митної безпеки України. *Публічне управління та адміністрування*. 2026. № 1.

54. Рябовол Л. Т. Система забезпечення митної безпеки в Україні. *Юридичний вісник*. Одеса: Гельветика. 2020. № 4. С. 58–65.

55. Саварець А. Український та зарубіжний досвід побудови митних органів: рекомендації для сучасної України. Київ. 2017. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2014/Trade_Facilitation_dialogue/Ukrainian_customs_service_Savarets_2017.pdf (дата звернення: 22.11.2025).

56. Сарана Л. А. Вплив цифровізації на митну та податкову політику України. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. Гроші, фінанси і кредит. №14. 2024. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-14-08-02> (дата звернення: 22.11.2025).

57. Сахно Т., Жарік А. Цифрова трансформація Державної митної служби України на шляху до Європейського Союзу. *Сучасні теорія і практика менеджменту та бізнес-адміністрування (з міжнародною участю): збірник тез доповідей IX Всеукраїнської науково-практичної конференції, 30 квіт. 2025 р., м. Черкаси / упоряд.: Л. В. Проданова, О. А. Білик; М-во освіти і науки України, Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2025. С. 124–127.*

58. Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні: монографія / А. І. Крисоватий, Є. П. Бондаренко, В. А. Валігура [та ін.]; за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль: Університетська думка, 2020. 414 с.

59. Тіньовий звіт щодо приведення митного законодавства та діяльності митної служби України у відповідності до вимог Глави 29 acquis ЄС. Інститут аналітики та адвокації. URL: <https://iaa.org.ua/portfolio/shadow-report-on-alignment-of-ukrainescustoms-legislation-and-customs-administration-operations-with-requirements-of-chapter-29-ofthe-eus-acquis/> (дата звернення: 01.12.2025).

60. Тодошук А., Ясінська Ю. Сучасні перспективи та виклики цифровізації митних процедур. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b10d29aa-6fb4-46c6-867b-0e7f0517d196/content> (дата звернення: 01.12.2025).

61. Українська митниця в горизонті-2030. Мета – підготовка до вступу до Митного союзу та ЄС, – колонка Юрія Драганчука для NV. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrainska-mytnytsia-v-horyzonti2030-meta-pidhotovka-do-vstupu-do-mytnoho-soiuzu-ta-ies-kolonka-iurii-drahanchuka-dlia-nv> (дата звернення: 26.11.2025).

62. Уліцький А. Г. Особливості функціонування митної системи України в сучасних умовах. *Держава та регіони. Серія «Державне управління»*. 2019. № 1. С. 104–109. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2019/21.pdf (дата звернення: 01.12.2025).

63. Цифровізація як ключовий тренд євроінтеграції української митниці. URL: <https://www.ukrinform.ua/amp/rubric-technology/3786333-cifrovizacia-ak-klucovij-trend-evrointegraciiukrainskoi-mitnici.html> (дата звернення: 26.11.2025).

64. Цвіцинська Д. План Ukraine Facility: яких змін очікувати в митній сфері. Бізнес цензор. 2024. URL: https://biz.censor.net/columns/3482445/plan_ukraine_facility_yakyh_zmin_ochikuva_ty_v_mytniyi_sferi (дата звернення: 01.12.2025).

65. Чобліна А. Державна митна служба: яка її діяльність, структура та завдання. URL: <https://vidbudova.zp.ua/derzhavna-mytna-sluzhba-yaka-yiyi-diyalnist-struktura-ta-zavdannya/> (дата звернення: 01.12.2025).

66. Шокало В. С. Функціонування митних органів через призму діджиталізації. *Академічні візії*. 2025. №39. С. 1–8.

67. Abu Dhabi Ports. Abu Dhabi Customs in collaboration with 24 government entities including Abu Dhabi Ports unveils standardized digital solution for trade, customs and logistics across all routes in the Emirate. URL: <https://www.adports.ae/abu-dhabi-customs-in-collaboration-with-24-government->

entities-including-abu-dhabi-ports-unveils-standardized-digital-solution-for-trade-customs-and-logistics-across-all-routes-in-the-emirate/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 26.11.2025).

68. Asia Customs & Trade. SG launches networked trade platform to enable end-to-end digital trade. 2025. URL: https://customstrade.asia/sg-launches-networked-trade-platform-to-enable-end-to-end-digital-trade/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 24.11.2025).

69. Dubai Customs. DP World – digital agreements and results. URL: https://www.dubaicustoms.gov.ae/en/mobile/Pages/News.aspx?p=98&utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 24.11.2025).

70. European Commission. 2021 e-Customs annual progress report. Brussels. 123 p. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2022-06/2021%20e-Customs%20Progress%20Report%20_v1.25.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 23.11.2025).

71. Ghiran A., Hakami A., Bontoux L., Scapolo F. The Future of Customs in the EU 2040: EUR30463 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020. <https://doi.org/10.2760/978164> (дата звернення: 01.12.2025).

72. Mikuriya K. Digital Customs, the opportunities of the Information Age. WCO news. 14.12.2016. URL: <https://mag.wcoomd.org/magazine/wco-news-79/digital-customs-the-opportunities-of-the-information-age/> (дата звернення: 01.12.2025).

73. NSC. Enhancing efficiency and security in customs regulatory operations on the cloud. 2024. URL: https://www.ncs.co/en-sg/knowledge-centre/articles/enhancing-efficiency-and-security-in-customs-regulatory-operations-on-the-cloud/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 23.11.2025).

74. Readiness Assessment for Cross-Border Paperless Trade: Georgia. 2022. URL: https://www.unescap.org/sites/default/d8files/knowledge-products/Georgia%20readiness%20assessment%20report_3.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 23.11.2025).

75. Singapore Customs Magazine. Scaling up Customs digital transformation through use of data. URL: https://www.customs.gov.sg/files/news-and-media/2022-05-13-Issue63.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 23.11.2025).

76. Ukrainian Intelligent Technology. Переваги застосування хмарних технологій для обліку бізнесу. URL: https://uit.kiev.ua/perevagi-zastosuvannja-hmarnih-tehnologij-dlja-obliku-biznesu/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 27.11.2025).

77. UNECE. White Paper on Blockchain and IoT in Trade Facilitation. 2020. URL: <https://unece.org/fileadmin/DAM/cefact/GuidanceMaterials/WhitePaperBlockchain.pdf> (дата звернення: 26.11.2025).

78. U. S. Customs and Border Protection. How to Use the Automated Commercial Environment (ACE). URL: <https://www.cbp.gov/trade/automated/how-to-use-ace> (дата звернення: 25.11.2025).

79. World Customs Organization (WCO). Blockchain in Customs: Opportunities, Challenges and Use Cases. 2021. URL: <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/key-issues/pscg/the-future-of-customs-with-the-wco-and-trade.pdf?la=en> (дата звернення: 26.11.2025).

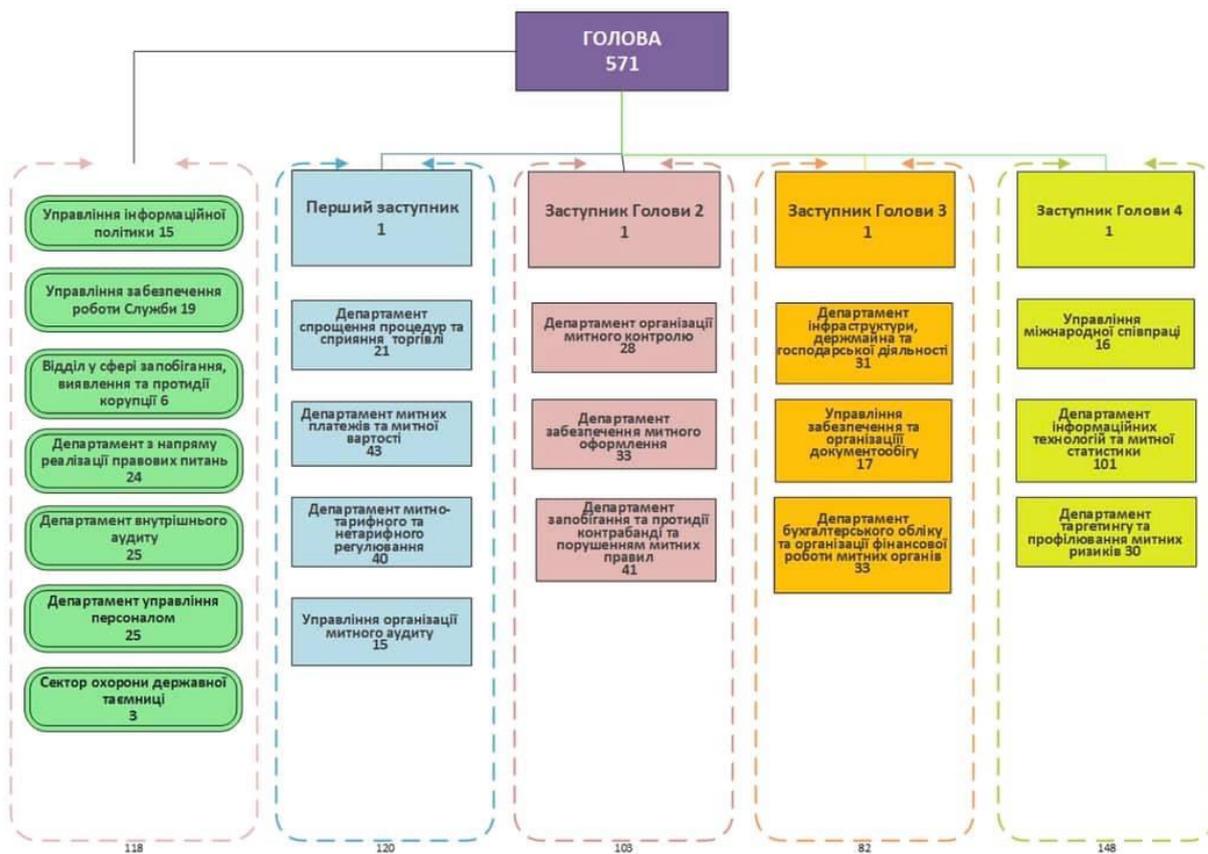
80. World Customs Organization (WCO). WCO Data Model. Data Model; Digital Customs. Smart Customs initiatives. URL: https://www.wcoomd.org/DataModel?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 23.11.2025).

81. World Trade Organization. WTO TFA Database. Georgia. Asycuds & Single Window case. Trade Facilitation Agreement. 2025. URL: https://tfadatabase.org/en/members/georgia/article-10-4-3?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 23.11.2025).

82. World Trade Organization. WTO TFA Database. Ukraine. TFA database entry on Single Window. 2025. URL: https://tfadatabase.org/en/members/ukraine/article-10-4-3?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 23.11.2025).

ДОДАТКИ

Структура головного апарату ДМСУ

Робота системи транзитних переміщень вантажів у жовтні 2025 року

Показники діяльності ДМСУ за 2024 рік

Показники діяльності ДМС за 2024 рік

№ з/п	Показник	од. виміру	кількість
1	Встановлено належність до громадянства України на підставі рішень судів (п.1, 2 ст.3)	осіб	223
2	Оформлено належність до громадянства України на підставі внесених написів "Громадянин України" (п. 3 ст. 3)	осіб	26
3	Особи, які набули громадянство України за народженням (ст. 7)	осіб	6 785
4	Особи, які набули громадянство України за територіальним походженням (ст. 8)	осіб	1 098
5	Особи, які набули громадянство України на підставі Угод про спрощений порядок зміни громадянства	осіб	245
6	Прийнято до громадянства України за Указом Президента України	осіб	60
7	Поновлено у громадянстві України (ст. 10)	осіб	14
8	Набуття громадянства України, а саме:	осіб	413
8.1	дітьми внаслідок усиновлення (ст. 11)	осіб	37
8.2	внаслідок встановлення над дитиною опіки чи піклування, впащування дитини в заклад охорони здоров'я, заклад освіти або інший дитячий заклад, у дитячий будинок сімейного типу чи прийомну сім'ю (ст. 12)	осіб	151
8.3	особою, визнаною судом невіддатною, внаслідок встановлення над нею опіки громадянина України (ст. 13)	осіб	2
8.4	дитиною у зв'язку з перебуванням у громадянстві України її батьків чи одного з них (ст. 14)	осіб	168
8.5	внаслідок визнання батьківства чи материнства або встановлення батьківства чи материнства (ст. 15)	осіб	55
9	Видано довідок про реєстрацію особи громадянином України	шт.	9 039
10	Видано тимчасових посвідчень громадянина України	шт.	234
11	Громадянство припинено за Указом Президента України	осіб	10
12	Оформлено та видано паспортів громадянина України у вигляді книжечки	шт.	1484
13	Уклеєно фотокарток у зв'язку з досягненням 25-, 45 - річного віку	шт.	391 884
14	Оформлено паспортів громадянина України у формі карти	шт.	1 325 906
15	Видано паспортів громадянина України у формі карти	шт.	1 331 685
16	Оформлено паспортів громадянина України для виїзду за кордон (у т.ч. МЗС):	шт.	2 629 646
17	Видано паспортів громадянина України для виїзду за кордон (у т.ч. МЗС):	шт.	2 594 840
18	Оформлено документів для виїзду громадян України за кордон на постійне місце проживання	осіб	1 614
19	Повернулось в Україну	осіб	473
20	Відповідно до КУпАП за 2024 рік до адміністративної відповідальності притягнуто осіб (протокол), з них:	осіб	9 841
20.1	ст. 200	осіб	0
20.2	ст. 201	осіб	0
20.3	ч. 1, 2, 3 ст. 203	осіб	8 557
20.4	ст. 203 ⁹	осіб	9
20.5	ст. 204	осіб	0
20.6	ст. 205	осіб	1275
20.7	ст. 185 ³	осіб	0
20.8	ст. 185 ¹⁵	осіб	0
21	На порушників міграційного законодавства накладено штрафів:	грн.	30 535 517

Продовження додатка В

21.1	за протоколами ДМС	грн.	30 514 267
21.2	за протоколами винесеними СБУ, ДПС	грн.	21 250
22	Перебуває на обліку іноземців та ОБГ, яких визнано біженцями в Україні станом на 31.12.2024, з них:	осіб	1301
22.1	чоловіки	осіб	960
22.2	жінки	осіб	341
23	Перебуває на обліку іноземців та ОБГ, яких визнано особами, які потребують додаткового захисту в Україні станом на 31.12.2024, з них:	осіб	1095
23.1	чоловіки	осіб	807
23.2	жінки	осіб	288
24	Надійшло запитів про реадмісію в Україну	осіб	558
25	Погоджено запитів про реадмісію	осіб	429
26	Не погоджено запитів про реадмісію	осіб	129
27	Направлено запитів про реадмісію з України	осіб	7
28	Рeadмісовано з України	осіб	9
29	Перебуває на обліку іммігрантів, станом на 31.12.2024	осіб	308 204
30	Оформлено посвідок на постійне проживання:	шт.	8 938
30.1	уперше	шт.	4 452
30.2	обмін	шт.	4 486
31	Відмовлено в оформленні посвідки на постійне проживання	шт.	592
32	Перебуває на обліку іноземців та осіб без громадянства (тимчасові), станом на 31.12.2024	осіб	47 470
33	Оформлено посвідок на тимчасове проживання:	шт.	17 239
33.1	уперше	шт.	7 896
33.2	обмін	шт.	9 343
34	Відмовлено в оформленні посвідки на тимчасове проживання	осіб	1 379
35	Скасовано посвідок на тимчасове проживання	шт.	15 792
36	Продовжено строк перебування іноземцям та особам без громадянства	осіб	3 090
37	Відмовлено в продовженні строку перебування	осіб	175
38	Скорочено строк тимчасового перебування іноземцям та осіб без громадянства	осіб	6
39	Видано дозволів на імміграцію	шт.	4 250
40	Відмовлено у видачі дозволу на імміграцію	шт.	280
41	Скасовано дозволів на імміграцію	шт.	1 842
42	Виявлено дітей, розлучених із сім'єю	осіб	0
43	Розміщено в ПТРБ з початку 2024 року	осіб	0
44	Проживають у ПТРБ з початку 2024 року	осіб	2
45	Розміщено в ПТПІ з початку 2024 року	осіб	254
46	Утримувались у ПТПІ з початку 2024 року	осіб	377
47	Видворено осіб у примусовому порядку з ПТПІ з початку 2024 року	осіб	157
48	Звільнено з ПТПІ з початку 2024 року	осіб	131
49.1	Кількість осіб, які звернулися ОМС із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту	осіб	106
49.2	Кількість заяв про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, поданих до ОМС	шт.	90
50	Прийнято рішень ДМС України за заявами шукачів захисту в Україні, з них:	шт.	238

Продовження додатка В

50.1	про визнання біженцем	осіб	6
50.2	про визнання особою, яка потребує додаткового захисту	осіб	48
50.3	про відмову у наданні захисту в Україні	осіб	163
50.4	про втрату	осіб	19
50.5	про позбавлення	осіб	2
50.6	про скасування	осіб	1
51	Оформлено та видано посвідчення біженця	шт.	14
52	Продовжено строк дії посвідчення біженця	шт.	43
53	Оформлено та видано проїзний документ біженця	шт.	50
54	Оформлення та видача довідки про звернення за захистом в Україні	шт.	166
55	Продовжено строк дії довідки про звернення за захистом в Україні	шт.	644
56	Оформлено та видано посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту	шт.	36
57	Продовження строку дії посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту	шт.	68
58	Оформлено та видано проїзний документ особи, якій надано додатковий захист	шт.	93
59	Виявлено нелегальних мігрантів, з них:	осіб	3 058
59.1	чоловіки	осіб	2 288
59.2	жінки	осіб	770
60	Прийнято рішення по затриманим нелегальним мігрантам:		
60.1	про добровільне повернення	осіб	6
60.2	про примусове повернення	осіб	2 657
60.3	про примусове видворення	осіб	400
60.4	про заборону в'їзду в Україну (ст. 26, 30, 13)	осіб	3 800
60.5	про поміщення особи до ПТПП	осіб	225
60.6	судом про затримання з метою ідентифікації та/або забезпечення примусового видворення за межі території України	осіб	142
61	Виконано рішень про добровільне повернення	осіб	5
62	Виконано рішень про примусове повернення	осіб	2 213
63	Видворено нелегальних мігрантів у примусовому порядку	осіб	270
64	Подано заяв про визнання особою без громадянства	шт.	351
65	Прийнято рішень про визнання особою без громадянства	осіб	292
66	Відмовлено у визнанні особою без громадянства	осіб	30
67	Видано посвідку на тимчасове або постійне проживання в Україні особі, визнаній особою без громадянства (уперше та обмін)	шт.	929
68	Оформлено та видано посвідчення особи без громадянства для в'їзду за кордон з безконтактним електронним носієм	шт.	195

ДМС України

Рижикова А. Р.

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти 1 курсу університету
Митної справи та фінансів
факультету Управління, спеціальності «Публічне управління та адміністрування»*

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Розглянуто вплив митної політики України на економічну безпеку країни, її експортну діяльність, захист внутрішнього ринку від неконтрольованого імпорту та забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних товарів. Наведено заходи, які можуть бути захисними чи стимулюючими, виходячи з потреб національної економіки та міжнародних зобов'язань.

Актуальність дослідження. Корупція та її наслідки є однією з найсерйозніших загроз правам людини, демократії, закону та порядку, честі та соціальної справедливості [1, с. 166]. Визнання потенційних корупційних ризиків є однією з найважливіших передумов протидії корупції в системі виконавчої влади, а оцінка цих ризиків дає можливість виявити збої в системі, які призводять до корупції, зокрема в митній сфері [2, с. 57], у тому числі при переміщенні товарів через кордон України. Сфера митного адміністрування країни розглядається як галузь суспільних відносин, це сукупність ініціатив, спрямованих на реалізацію адміністративної політики у сфері митного адміністрування на основі змісту ст. 7 Митного Кодексу України.

Митний кодекс України визначає державну митну політику як сукупність принципів і основ, якими керується держава у сфері захисту інтересів і безпеки митної справи України, регулювання зовнішньоекономічної діяльності, діяльності держави в таких сферах: захист інтересів і безпеки митної справи України, забезпечення безпеки митних справ України, здійснення державних заходів, пов'язаних з митною справою України, регулювання зовнішньої торгівлі, сприяння внутрішньому розвитку та інтеграції у світову економіку. Митна політика держави є частиною економічної політики держави. Вона впливає на економічне зростання, регулювання зовнішньої торгівлі, рівновагу імпорту та експорту, захист внутрішнього ринку [3, с.25-31].

Метою дослідження дослідити корупцію як проблему митної політики та економічної безпеки держави

Основні матеріали дослідження. Митна політика країни має важливе значення в міжнародних відносинах, особливо це стосується участі країни у світовій економіці та виконання зобов'язань перед міжнародними організаціями, такими як Світова організація торгівлі. У зв'язку з цим митна політика має відповідати міжнародним правилам, сприяти розширенню зовнішньоекономічних зв'язків і слугувати формою залучення інвестицій.

Вплив митної політики на економічну безпеку України є далекосяжним і значним. Митна політика України, як засіб регулювання міжнародної торгівлі, впливає на багато сфер економіки, зокрема торговельний баланс та інвестиційний клімат, які є важливими для забезпечення національної економічної безпеки. [4, с.76-86].

Високі витрати можуть негативно вплинути на вартість імпортованих товарів, що негативно позначається на споживачах і може призвести до зростання цін на внутрішньому ринку. Це також може призвести до зменшення обсягу торгівлі та

пов'язаних із цим заходів інших торгових партнерів, що може призвести до торгових суперечок. Іншим критичним елементом є потенціал для відповідного застосування тарифів з боку торгових партнерів. Високі митні збори часто призводять до реакції інших країн, які мають подібну політику щодо українських товарів. Це може призвести до глобальних торговельних суперечок, що негативно позначиться на міжнародній торгівлі, скороченні експорту та загальному економічному зростанні.

Крім того, слід розглянути питання корупції та бюрократії на митниці, ці посадовці можуть підірвати ефективність митної політики. Корупція не тільки негативно впливає на доходи від митних зборів, але й сприяє нерівним умовам для бізнесу, що підриває принципи чесної конкуренції. Корупція та бюрократичні перепони можуть значно ускладнити проходження митних процедур, це збільшить час та витрати, пов'язані з процесом, що негативно вплине на економіку країни та знизить її привабливість для іноземних інвесторів. Відсутність прозорості та варіативності митних процедур завдає шкоди стабільності країни та інвестиційному клімату, кажуть, що ці інститути підриваються стабільністю країни та інвестиційним кліматом. [5, с.2-11].

Отже, митна політика є інструментом економічного розвитку та захисту національних інтересів, а її ефективність і позитивний вплив можуть бути знижені через високі митні збори, потенційні торговельні конфлікти, а також проблеми корупції та бюрократії.

Як результат, щоб максимізувати переваги митної політики для економічної безпеки України, важливо зосередитися на реформуванні митної системи, забезпеченні її прозорості та ефективності, а також на пошуку справедливих підходів до міжнародної торгівлі.

Створення митних тарифів на конкретні види імпортованих товарів сприяє збереженню конкуренції у вітчизняній економіці, розвитку внутрішнього виробництва, збереженню робочих місць. Такий підхід є важливим, особливо в ситуаціях, коли глобальний ринок характеризується гострою конкуренцією.

Корисні аспекти митної політики України виявляються в її здатності сприяти економічному розвитку. Застосовуючи тарифи та правила, уряд може захистити внутрішній ринок від іноземного вторгнення, що, у свою чергу, призводить до збільшення внутрішнього виробництва, створення нових робочих місць і підтримки економічної стабільності, захисту молодих галузей промисловості, що розвиваються, які потребують часу та допомоги, щоб закріпитися на ринку.

Крім того, митна політика може відігравати роль у диверсифікації економіки шляхом сприяння експорту певних видів товарів. Це може включати сприяння галузям, які експортують, створення сприятливих умов для виходу на іноземні території та налагодження відносин з новими партнерами. Така політика сприяє як розширенню територій збуту української продукції, так і зменшенню економічної залежності з одного боку.

Підсумовуючи вище сказане, митна політика як важлива складова міжнародного регулювання торгівлі, сприяє збереженню національного ринку, підтримує місцевих виробників і сприяє економічному зростанню. І навпаки, це може призвести до подорожчання імпортованих товарів, створити бар'єри в міжнародній торгівлі та призвести до конфліктів у торгівлі. Додатковий вплив на ситуацію має корупція та

бюрократія, пов'язана з митниками, ці ефекти негативно впливають на ефективність митної політики та негативно впливають на інвестиційний клімат.

Для підвищення ефективності митної політики та мінімізації негативних наслідків Україна має зосередитися на створенні прозорої, ефективної та універсальної митної системи. Вкрай важливо знайти золоту середину між захистом внутрішнього ринку та інтеграцією у світову економіку. Глобалізація економіки разом із необхідністю конкуренції створює середовище, сприятливе для іноземних інвестицій. Такий підхід може не тільки посилити економічну безпеку, але й мати довгостроковий ефект на економічний розвиток України.

Список використаних джерел:

1. Shevchuk V. Testing of drugs in the implementation of customs control in Ukraine: legal aspects / V. Shevchuk, O. Shevchuk, N. Matyukhina, D. Zatenatskyi, O. Chub. Georgian medical news. 2020. Iss.1 (298). P. 165–169.

2. Балакарева І. М. Корупційні ризики в системі органів державної влади: деякі аспекти. Корупція в Україні: організаційно-правові аспекти протидії / за заг. ред. проф. В. М. Гарашука. Х. : ФОРМАНОВ А. М., 2016. 121 с

3. Денисенко М. П., Бреус С. В. Економічна безпека держави та деструктивний вплив на неї тіньової економіки / М. П. Денисенко, С. В. Бреус // Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка. – 2014. – Вип. 37. – С. 25–31.

4. Бондарук Т. Г., Бондарук І. С. Соціальні аспекти економічної безпеки держави / Т. Г. Бондарук, І. С. Бондарук // Економічні горизонти. – 2018. – № 2. – С. 76–86.

5. Акімова Л. М. Становлення системи економічної безпеки держави в Україні: сутність, рівні, складники / Л. М. Акімова // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2018. – №1(19). – С. 2–11.